Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО
свет

Шоатта 9 МАЙ
№ 38 (2250)
1959 шу
Мах 20 кеп.

Советски Союза Коммунистически партен Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

Коталон цIей

Дерригача дунен тIа мел бахача къахьегамхошта реакцен къиза дукъ качдоллара, дерригa дуне тIемаца, низаца шоай карадерзаде гIийрта немецки фашисташ бохабаь сий дола ди—9 май доккха цIей даь дезду тахан советскии халкъа демократени мехкашка мел дахача адамаша а, дерригача дунен тIа мел бахача къахьегамхоша а, бакъдар, нийсхо котдалари дерригача адамашта дикадар, машар хилари дезача наха а.

Шоай шедолча эскарашта мобилизаци а яь уж бокъонца герзаца тIема кийч а даь, тIом белга хьа а ца кхайкадеш, тийшача балхах летар немецки фашисташ Советски паччахьалкхенах, Советски Эскар цу хана мобилизаци янза, ший тIема низ вIашагIа болланза, машаречa ханара дар мара эскар доацаш дар. Деррига а советски халкъ чуийнна ший боахам тоабеш, культура лакхъеш, машарца безам болаш къахьегаш доаллар. Советски Эскарга танкаш, самолеташ кIезигагIа яр. Цу дерригане а лоархIам а баь, Советски Эскар цкъара тIемца тIехьашка дала дезаш хилар.

Советски Союза союзникаш англичанаши, американцаши, кхы болча бIаьхийча наьха паччахьалкхенаши дог цIена долаш яцар. Цар дага дар Советскийи немецки фашистийи эскараш вIашагIа летадеш, цIийна Iодахийта мел а даь, дерригача дунен доал шоай бе долла.

Кхоачаш а хиланзар, чанх а даланзар немецки фашисташта хийттар а американскии английскии империалисташта дагалаьттар а.

ССКП хьалхленца Советски Союзе мел даха халкъаш оарцагIа даьлар шоай социалистически Даьхеи мукъалеи лорае а немецки фашисташ боха а баь шоай мехкара аракховса а. Лоаццача хана эскара мобилизаци йир беррига боахам а деррига мехка низаш а фашисташта духьаларча тIема эшача тIадерзадир, партизански болам вIашагIа а белла фашистски тыл йохайир, юххера а фашистий эскараш доха а даь, Советски Эскар котдаьлар.

Цу коталоно дика гойтар Советски паччахьалкхеи цун боахами чIоагIа хилар, социалистически боахам а цун гIулакхаш а наха чIоагIа дезаш хилар, социалистически паччахьалкхенеи берригача цига бахача нахаи юкъера а, болхлоштеи колхозникаштеи юкъера а, Советски Союзе дахача дукхача къамашта юкъера а доттагIал, барт-безам, цхьоагIо чIоагIа хилар а.

Фашисташцарча тIема керттера халонаш шийна тIа а ийца, Советски Эскаро цар эскараш дохадар бахьан долаш фашизма Iазапа кIалхара даьлар дуккха а Европереи Азереи халкъаш, дукхача мехкашка халкъа-демократен Iаьдалаш оттадир, колониальни а тIехьа дисача къамий а мукъале бахьан латташ бола къовсам алсамбаьлар, дерригача капиталистически мехкашка болхлошеи кхыча къахьегамхошеи эксплуататорашта духьала лоаттабеча къовсама йоккха гIойле а хилар.

Нохч-ГIалгIай республикан къахьегамхоша а доккха дакъа лаьцар немций фашисташ бохабеча юкъе. Советски Эскара шоашта мамогга даа хIама, тIабувха гIирс, мехкдаьттани кхыча промышленностеи продукци елар. Кхы шоай торо йолаш мел дола гIулакхаш а дир. ТIом эггара чIоагIагIа сихбеннача 1943-ча шера шин шера йоагIа ялатий задани Iаьдала дIаелар. Нохчийи гIалгIайи мохк Советски Эскара тешамера чIоагIале хилар дика гойтар немций фашистий фронт нохчийи гIалгIайи доазон тIа сацаро.

Нохчийи гIалгIайи дуккха а ззараш дикагIа бола къонгаш тIем тIа бахар. Царех дуккха а бараш шоай Даьхен сий а мукъале а бахьан долаш фашистех майра латаш, шоай синош дIаделар. Царца бар догмайра кIантий ше 920 фашист вийна Ханпаша Нурадилов, дуккхаза немций фашисташ хIалакбеш бомбаш йийтта летчик Мальсагов Ахьмад, летчик Льянов АртагIа, тIема комиссар Парагульгов Ахьмад, майор Матиев БугIи, иштта ззараш кхыбараш а. Сий долча Ленина васкеташ а шоай мехка мукъале а, сий а бахьан шоай синош дIаденнача майрача кIантий сий лакха латтаргда дунен тIа адамаш мел дахача хана. Дуккха ззараш нохчийи гIалгIайи къонгаш тIема котало а дуккха а Советски паччахьалкхен совгIаташ а дахьаш цIа баьхкар.

Бирса тIом дIабаьнначул тIехьагIа беррига а боахам тоабара а культура лакхъяра а Iалаьмате йоккхий коталонаш яьхай вай мехко. ТIемо чIоагIа бохабаь боахам юхаметтаоттабарал совгIа, кхы а Iалаьмате дукха фабрикаш, заводаш, кхыйола предприятеш хьалъяьй. Хьалха цхьаккха а хIама тIа ца доалаш ихкача яьссача аренашка хиш а дехкаш шортта ялаташ, бешамаш, кхы хIамаш хургдолаш тоаяьй. Дуккха йоккхий электрически станцеш а яхка, городаш а юрташ а сийрда яьхай.

Iилма а, техника а, дешар а дунен тIа мел долча мехкел хьалха даьккхад. Дунен тIа эггара хьалха атомни электрически станци а йилла «Ленин» яха ша эттIабу атомни кема а даь, атома низ вахара, наьха боахама эшача тIаберзабаьб. Дунен тIа эггара хьалха лаьттан спутник сигала яхийтай, хIаьта кхоалагIа йола лаьттан спутник Лаьттана гонахьа 5 ззар го а баьккха хIанз а лелаш я. Советски Iилмахоша урагIа яхийтача космически ракетах, дунен тIа эггара хьалха Лаьттах дIа а къаьста, Бетта юххе гIолла тIех а яьнна, Маьлха спутник — итталагIа йола планета хиннай.

Цу дерригача дуккхача, доккхийча толамаша йиш хулийт хIанз вай мехка боахам а культура а коммунистически общество хьалъяра шерра тIаберзабе. Цу гIулакха ССКП XXI-ча исторически съездо берригача мехка къахьегамхошца дага а яьнна, оттаяь ворхI шерара план чIоагIъяьй. ВорхI шерара план кхоачашъяро вай мехка боахам а культура а хIанз яр миссел шиъ гаргга хургйолаш тоаергья, цунга хьежжа тоалургда вай мехкарча бахача наьха бахара хьал а.

ВорхI шерарча плано вай а халкъа демократен а мехкий деррига а низаш чIоагIдергда. Цунга хьежжа чIоагIлургда дерригача дунен машара низаш, меллургда дунен тIа тIема цIи лотае гIертача империалистий низаш.

Коммунисташа, комсомольцаша, промышленни предприятей а, колхозий а, совхозий а кулгалхоша, берригача къахьегамхоша деррига а низаш тIадахийта ворхI шерара план кхоачашъяра!

Карабулаке теха мехкдаьттан керда кIедж

Дезача деношка вахте латташ Карабулакски бурув деттача конторан мехкдаьтта лехача болхлой коллективо йоккха производственни котало яьккхай. Коммуниста М. Мальцевс бурув деттача № 57 йолча скважинага хьожача хана, чIоагIа кIеж техар мехкдаьтто. БархI миллиметр мара сома йоацача штуцерах дийнахь-бус 150 тонн мехкдаьтта доагIа.

ЦIоаш яьккха Iалаьмате йоккха къахьегама котало-дукха мехкдаьтта доагIа скважина «Сунжанефта» промысла нефтяникашка дIаелар бурув деттача болхлоша.

Москва тахан. Сурта тIа: Смоленски набережни оагIонгахьара гуш йола Кутузовски проспекти «Украина» яха гостиницеи.

В. Кощевой сурт. ТАСС фотохроника.

ССКП Нохч-ГIалгIай обкомеи министрий Советеи

1959 шера колхозашкеи совхозашкеи дIайийнача хIамашта деш дола балхаш кхоачашдара хьакъехьа

ССКП Нохч-ГIалгIай обкомои министрий Советои белгалдаьккхад, республикерча колхозашеи совхозашеи шерра кхашкара балхаш доладу ха хьакхаьча хилар. Уж балхаш дика вIаштIехьдаьха хиларга хьежжа кхоачашдергда 1959 шера дIайийна хIамаш дика хьувкъаеаьнна тIаийца социалистически декхараш а.

ДIайийнача хIамашта деш дола агротехнически балхаш шоай ханнахьа чакхдахар духьа ССКП Нохч-ГIалгIай обкомои министрий Советои декхарийла яьй юрта боахама министерствои партен райкомаши, райисполкомаши, совнархоза чуйоагIача кхачан промышленноста управлении, первични партийни организацеши, республикерча колхозий а совхозий а кулгалхойи бIаьстан юхье хIамаш дIайийна ялларца, дIайийнача а дIаегIача а хIамашта деш дола балхаш шерра доаржаде.

Цудухьа партен обкома бюрос а республикан министрий Совето а партийни, советски, боахамани органий теркам къаьстта тIабохийт дIайийнача хIамашта деш дола балхаш шоай ханнахьа а дика а чакхдахара, продукцен единицана хьегача къига мах кIезигагIа а гIоргболаш, дIайийна хIамаш чIоагIагIа хьувкъаяр духьа лоаттабеча къовсамера лоархIам болашагIа дола гIулакх хиларах тарра хIара гектара тIарча хьажкIийи гидуаргийи листал эшшача боарамагIа хилийтара.

Юрта боахама министерство, партен райкомаш, райисполкомаш, МТС-ийи, РТС-ийи, совхозийи директораш, колхозий председателаш декхарийла ба дIайийнача хIамашта гIулакх дара эшаш йолча техниках пайда дикагIа эца. Юртбоахама культурашта хулча лазарашта а зулам дерашца а къовсам лоаттабара эшшаш йола аппаратура а ядохимикаташ а кийчъе еза.

ССКП обкома бюрос а республикан министрий Совето а юрта боахама министерствон, партен райкомий, райисполкомий, колхозийи совхозийи кулгалхой теркам къаьстта тIабохийт хиш дехкаш долча дерригача лаьттаех нийса пайда эцара. Цу гIулакха хIара богахаме график оттае еза хий дехкара, хий дехка ховш бола нах оттабе беза, даим цар хий дехкаргдола культураш къоаста а яь дIаяла еза царга, бийсашка хий дехкилга мамогга дукхагIа могаде деза.

Республикан юрта боахама министерствос контроль оттае еза 1959 шера дIайийнача хIамашта деш долча балхий агротехнически гIулакхаш кхоачаш мишта ду хьожаш.

Партен райкомашеи райисполкомашеи Iалашде деза дIайийнача хIамай мугIараштa юкъе обработка яра а уж нийлхъяра а, царна оасар дара а график кхоачашъелга, хIара бригадага, отделенега, агрегатага юртбоахама культурашта цар де дезача балхий хьадда заданеш дIакхоачийтилга.

Культуран министерство, торговлен министерство, респотребсоюз декхарийла я бригадаш, аргIера станаш, совхозий отделенеш йолча тIа а ухаш, дIайийнача а дIаегIача а хIамашта балхаш деш боахкача наха культурно-бытовой гIулакхаш де.

ГАЛАЕВ Хьасан

ЛЕТЧИК

(Мальсагов Татарха Ахьмада хетаю)

Вицлургвац хьо дуне мел доал
Даьхе майра Iа лоръярах,
Ца кхачийта моастагIга доал
Хьай са Даьхенна даларах.

Даьккхад Iа сий, къаман лаьча,
Фашист хIалак а веш етташ.
Доаккхал ду нанас хьо ваьча
Турпалхо ше кхевар дувцаш.

Комсомольций толам

Наьсарен районе хьалхагIа лаьтта аьха а бIаьстан юххье дIадув ялат дIадийна яьннарех а я «Назрановски» совхоза Аьлти-Юртара отделени.

Ялат дIадувча чIоагIа хьинаре къахьийгар механизатораша — комсомольцаша Бароев Исраила, Бахтиев Башира, Костоев Iумарас, Холухоев Мухарбика, иштта кхычар. Цар денна дуккха а тIехкхоачашъйора балха нормаш.

. Хьаттар ялаташта юкъе эггара керттер акультура—хьажкIаш дIаюв ха. Комсомольцаша дош делар эггара дикагIча агротехнически хана хьажкIаш дIае. Бароев Исраила механизировани звенос 7 дийнахьа 90 гектара тIа квадратно-гнездовой хьисапе хьажкIаш дIае декхар тIаийцар. Тракториста Бароев Исраила ший сеяльщикаца Бахтиев Башираца 6 дийнахьа 100 гектара тIа квадратно-гнездовой хьисапе хьажкIаш дIаерца тIехкхоачашдир шоаш денна дош. Из цар вIаштIехьдаьлар са белгало яьлча денз боад къовлабаллалца йолча ханах а дика хаоттам болча деноех а бизза пайда эцар бахьан долаш.

ЧIоагIа болх бир трактористаша Костоев Iумараси, Мальсагов Iусманеи, Хучбаров Махьмадеи. Цар цхьан дийнахьа 20 гектара тIа мугIарах хьажкIаш дIайийра.

Республикан юрта боахама Министерствон комиссес къонача механизатораша хьажкIаш тIехдика дIайийнарг лаьрхIар.

Дика вIашагIбеллаб ший болх отделенен комсомольски организацес. Укхаза хадданза ялат дIа мишта дув хьожаш специальни комисси я.

Иштта къахьег семилеткан хьалхарча бIаьсти «Назрановски» совхоза Аьлти-Юртарча отделенен комсомольцаша.

В. НИКИТИН.

План—ханал хьалха

ССКП XXI-ча съезда решенеша дегаш гIоздаьха Грознера химикаш кердача балха толамашца накъа баьхкар дезача денна—1-ча Майна.

Ханал хьалха 20 апреле 4 беттара плани 28-ча апреле дIабахача беттара плани кхоачашъяьй Грознерча химически завода болхлой коллективо. Планал совгIа массехк миллион сома этилови спирт, фенол, ацетон деннад паччахьалкхенна. 1-ча апреле денз дийнахьа 7 сахьата болх бу завода болхлоша. Цу хана денз 1 бутт совгIа ха мара яьннайоаццаше а дика тоабаьб цар шоай болх. Майна хьалхара декхараш сийленца кхоачашдаьд химикаша.

Завода масса йолча цехо дика къахьийгад уж декхараш кхоачашдеш. Царна юкъе а къаьстта дика къахьийгар №№ 32,7 йолча цехий коллективаша. Апрель беттара этилени синтетически спирти даккхара план цар кхоачашъяьй 117 процент.

Къахьегама овсарле укх шера 9,5 процент планал лакхъеннай заводе. Цул совгIа дуккха бедал, материалаш кхо а яьй химикаша. Беррига болхлой, еррига бригадаш дикагIа яр къоастае хала долаш хьинаре къахьегаш хиннай къаьстта укх тIехьарча хана.

ХIаьта а белгалбаха безаш ба № 32 йолча цехерча нн. Ю. Буяновс, А. Большаковас, О. Кузнецовас, иштта кхыбараша кулгалдеча сменашкара химикаш.

Хьинаре къахьегарца, дисциплина дика хиларца белгалбаьнна ба 14-ча цехера аппаратчик Ю. Ненастьев, 7-ча цехера старши аппаратчик М. Федорченко, электроцеха мастер Л. Чирков, иштта кхыбараш.

А. ПУХОВИЦКИЙ.

Рационализаторий цех

ХIара бетта план тIехкхоачашъеш, къахьегама овсарле лакхъеш, продукцен ший мах лохбеш хьабоагIа Грозненски нефтеперерабатывающи завода 1-ча цехера нефтяникаш. ДIаюха тела завода ЦIе байракх лелаяьй цар дуккхаза а.

Производственни планаш кхоачашъяра доккха новкъостал ду цеха старши инженер нов. Бычкова керте латтача рационализатораша.

Балха юкъе дукхагIа рационализаторски предложенеш кхахьарах белгалбаьнна ба нн. Слободская, Камакина, Пушкина, Игошин, Мыщинский, иштта кхыбараш.

Дукха рационализаторски предложенеш тийннай цар укх шера. Цу предложенеша 205 эзар сома пайда а бennaб.

Хьинаре къахьегаш, доккхий балха толамаш доахаш хьабоагIа 1-ча цехера рационализатораш.

Н. ГЛУХОВ.

Республикан кхашка

МАГIАЛБИК. Кхыча бригадел хьалхагIа дIайийнача хIамашта гIулакх де араьлнай «Кавказ» яхача колхозера нн. Герасименкои Шаленеи кулгалдеш йола тракторно-полеводчески бригадаш. Гурахьа дIадийнача ялаташта оасар деш ба полеводаш.

Механизированни звеношта кулгалдеш бола трактористаш нн. Бабенкои, Беспалови, Дмитрови гидуаргашта а хьажкIашта а дика макхаш доахаш, культиваци еш ба.

* * *

УРУС-МАРТАН. Предгорни совхозерча отделенешта юкъе дIадийнача ялаташта тIулакх дара болх дикагIа оттабаьб нов. Абдурзаков управляющи волча 4-ча отделенен къахьегамхоша. ДогIаш дийлхачул тIехьагIа эггара хьалха де дезаш дола гIулакх даьд гидуаргашта.

Цу отделенен кхашка дика гучаяьннай ялатий квадраташ, цо торо хулийт ялаташта дика механизированни обработка е а къахьегама овсарле лакхъе а.

* * *

ГУДЕРМЕС. ДIайийнача хьажкIашта духхьала урагIа культиваци елга дIадоладаьд «Дружба» яхача совхоза механизатораша. ХьажкIаш дика хьатIаьяннай. Iурра денз сарралца дика къахьег механизатораша. ДIадийнача ялаташта гIулакх дара юха ца соццаш болх беш я 15 тракторни агрегат. ХьажкIаштеи гидуаргаштеи шинна а оагIорахьа культиваци елга 5-7 дийнахьа чакхдаккха лаьрхIад совхоза къахьегамхоша.

Дика гIулакх ду совхозе комсашта а.

* * *

КУРЧАЛОЙ. Района массайолча колхоза кхашка хьажкIаштеи гидуаргаштеи культиваци елга дIадоладаьд Курчалоевски МТС-а механизатораша. ДукхагIа долча хьажкIий кхашка гуш я баьццара квадраташ. ХьажкIаш лелаеча звеноша даьсса дисаьча кIоагашка хьажкIаш дIайогI уж листа яьннначара хьа а йоахаш. Укх деношка долалу шекар доаккха свекла нийлхъелга.

ЦхьоагIонца къахьег колхозий огородникаша. Кабуц, помидор, иштта кхыйола культураш оасарах цIеньеш а кхыдола балхаш деш а ба уж.

Керда экскаватор

Владимирски область. Укх ворхI шера Ковровски экскаваторни заводо арахецаргья Э-6512 яха дизель-электрически экскавотораш. Кердача экскаватора кертера эргало я переменни тока электродвигателашкара йоагIа хIара механизм ше къаьстта йолаялийта йиш хилар. БоагIачул дукхагIа болча балхах лораергйолаш вIаштIехьа яьха я механизмаш. Цу гIулакхо машинаш ца талхаш йIаьххача хана болх белга Iалащду. Строительстве электроэнерги хилча, цу энергеца болх бу машино. Иштта гIулакхо аттача а дарегIча а боаккх цо бу болх,къаьстта Iай болх беча хана. Керда экскаватор хувцаш йолча ялх тайпарча оборудованеца кийчъяь а монтажни, мухь тIабуллаш а тIера Iобоаккхаш а йолча электромагнитни кранашта меттел болх бе йиш йолаш а я.

Кердача экскаватора хьалхара бархI образец арахийцай заводо.

Сурта тIа: экскаватор Э-6512.

Н. Акимова сурт.

ТАСС фотохроника.

Барт тайна коллектив

Дикача толамашца кхоачашдир майна хьалха тIаийца декхараш Веденски райпромкомбината коллективо. Ханал хьалха апрельски программа — херх хьакха материал киийчъелга 116 процентi, деловой хьу киийчъелга 200 процентi кхоачашъйир.

ХIазн дIахо а дика толамаш доахаш къахьегаш ба промкомбината болхлой, къаьстта дика хьокхамаш долаш къахьег трактористаша С. Кагировс, С. Баймурзиевс, З. Чинчиевс, столярни цеха мастера Ш. Абазатовс, пилорамщика С-А. Хадашовс, иштта кхыбараша. Цар шоай балха нормаш 150—160 процент кхоачашъю.

Б. НОВОСЕЛЬСКИЙ.

„Блитц" яхача Индийски газета редактори издатели волча Р. К. Каранджияца Н. С. Хрущевс даь къамаьл

СССР-е Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущевс ворхIлагIча мае къамаьла тIаийцар «Блитц» яхача индийски газета редактори издатели Р. К. Каранджия.

ХIанз укх сахьате дунен тIа латтача тайп-тайпарча гIулаккхех даьча хаттарашта жопаш тийлар Н. С. Хрущевс.

Къамаьлаш деча хана цига хилар СССР-а Доазол дехьарчу ГIулакхий Министерствон кепайоазон Отдела заведующи вола М. А. Харламов.

ШоллагIча ах шера боагIа болх беш ба

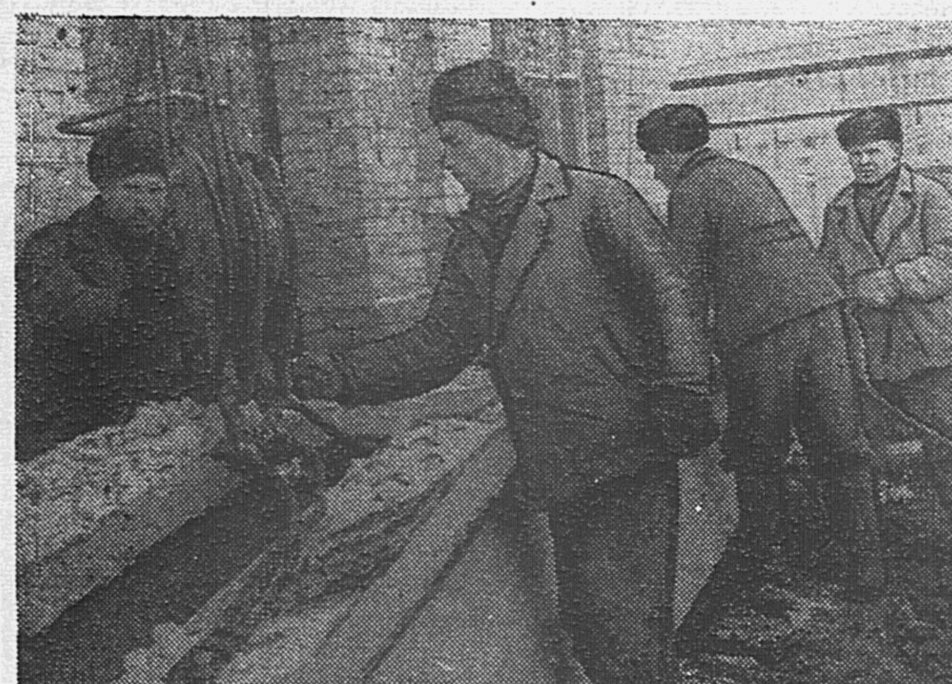
КАЗАНЬ, 7 май. (ТАСС). Мехкдаьтта даккха 62.500 метр бурув тоха дезаш яр «Альметьевбурнефта» треста Азнакаевски конторан коллектив ах шера. Цхьа шу хьалхагIа семилетка кхоачашъе декхар тIаийлача бурильщикашта хIанзехьа а 64.396 метр бурув техад.

Хьалха а санна, Гриня Михаила бригада яхье хьалха латт. ХIанз иттаIагIа эзар метр бурув хьахьаш я из.

Белгородски область. Старо-Оскольски районе болх бе йолаеннай Курски магнитни анамален Къулбехьен-Коробковски рудник. ХIанзехьа а бIаьш тоннаш руда деннад цо. ШоллагIа очередь болх бе йолаелча рудника низ шозза лакхлургба.

Сурта тIа: бурильщик Виктор Федяев горнокапитальни гордзонташка бурув тохаш воал. Шоазза тIехкхоачашде цо шин норма.

О. Сизова сурт. ТАСС фотохроника.

Шергара-шера план ханал хьалха кхоачашъеш хьайоагIа «Грознефтезаводстрой» треста 2-ча гIишлой-монтажни управлен коллектив.

Дика къахьег болхлоша семилеткан хьалхарча шерара план ханал хьалха кхоачашъяра. Лакхера социалистически декхараш тIаийцад управленерча берригача болхлоша.

Коммунистически къахьегама цIи тиллийтара къахьегаш дукха бригадаш я управлене. Царна юкъе я нов. Саркисьянцен нов. Каразьянцен бригадаш.

СУРТА ТIА: ашкабетона гIайба хьалъайбеш боахк нов. Казарьянца бригадера болхлой.

И. Плиева сурт.

Даьхен сийле йоаккхаш хиннар

Ханпаша Нурадилов

Ханпаша Нурадилов ваьв лоамашка нохчийи селийи доазон юххе уллача ГIачалкх-Аьккхи яхача ара аьккхий юрта. Цун да Нурадили нана Гизаруи юрта бахача наха а, кхыча уж бовзача наха а дукха а безаш, хьаькъал а долаш массане а сий а деш, моллагIча а хIаманна царца дага а боалаш, хьаьнал бахаш нах хиннаб. Ханпашийла воккхагIа а волаш ши кIаьнк кхы хиннав цар, Хункарпашеи Мухтарпашеи яхаш.

1926-ча шера да а 1927-ча шера нана а деннад цар. Даи наней денначул тIехьагIа, юхе виса кхо кIаьнк гаргарча наха дIа а бига цар лелабаьб. 1935-ча шера Хункарпаша яха воккхагIа вола воша Советски арме вахав. 1936-ча шера юкъера воша Мухтарпаша мехкдаьтта доаккхача балха вахав.

1930-ча шера Ханпаша Минай-Тутай яхача юртарча школе деша хайнав. ТIехдика дешаш, дика лелаш, кадай, безаме кIаьнк хиннав Ханпаша. ЧIоагIа дукха езаш хиннай цунна спорт а физкультура а. Цхьаккха бер кхоссадалара, дадара, кхыча спортивний гIулакхашта шийла котдоалийташ хиннадац цо. Цул совгIа хоарцо чIоагIа гоама йолаш, харц саг бIаргавайча са ца доаккхалуш эгIазводаш, бакъдар, нийсхо дукха езаш, из бахьан долаш вала кийча волаш хиннав Ханпаша. Цхьанна а бера халахетар деш хиннадац цо. ДоккхагIа долча беро зIамагIчоа халахетар дича летача чIоагIа эгIазводаш цунна тIа а этте латташ, харц вар човхавеш, майра кIаьнк хиннав из. Учителашта а шийца дешаш дагIача берашта а чIоагIа дукхавезаш хиннав Ханпаша.

Дзабу яхача йоккхача саго ший нах, даьхе мукъале лораеш, царна лоал качдолла гIертача къизача моастагIашца тIом беш, сий долча майрача кIанаташ леладаьраш дувцарах чIоагIа сакъердам хулаш хиннаб Ханпашийна. Иштта гIадводаш хиннав из мукъален, бакъдолчун, нийсхон мурда сий долча Алсбика Шариповс леладаьр, цун майрал, хьаькъал дувцача хана а.

Доклад, лекци ешача метте эггара хьалха водаш хиннав Ханпаша. Дика сабаре ладувгIаш хиннад цо цига. Доклад, лекци йистеяьнначул тIехьагIа дукха хаттараш деш хиннад цо, долла хIама дика кхетаде гIерташ. Болхлошта, къахьегамхошта мукъале яккха, дуне тIа бакъдар нийсхонца чакхдаккха, хоарцо йохае, адамаш ираз долаш дахаргдолаш болхлой Iаьдал оттаде сий долча Ленина лелабаь къовсам чIоагIа дукха безаш хиннав Ханпаша. Ленин, Шарипов, кхыбола турпалхой санна, хоарцо йохаеш, къахьегамхой бокъо йоаккхаш, мукъале, бакъдар, нийсхо чакхйоаккхаш латтал ираз са хургдий-хьогI? — яхаш хиннад цо шешийца.

1936-ча шера, школе пхи класс яьккхачул тIехьагIа, мехкдаьтта доаккхаш ше балха волча дIавигав Ханпаша юкъерча вошас Мухтарпашас. Ханпаша воша волча балха отта безам болаш хиннав. ЗIамига ва аьнна дIа а ца эцаш, цига доахан доажаде вахав из. 1938-ча шера октябрь бетта Мухтарпаша а вахав арме ший когаметта болх бе Ханпаша дIа а оттаваь.

ХьалхагIа мехкдаьтта доаккха машинаш цIенъеш, царна даьтта детташ хиннав из. МоллагIа а ше девенна хIама тешшаме дика деш хиннад цо. Цу балха тIа а, детташ дола даьтта 40 процент чухьнахьа дохийташ болх баьб Ханпашас. Из болх беш ше воллашехь а машинаш Iомаеш машинисташта новкъостал а даьд цо. Цига а боаккхагIбараш аьннар деш, эхь, эздел долаш, дика гIулакхаш леладеш хилара бахьан болх беш ше воллаше а слесара а токара а балхаш Iомадаьд цо. Машина оатхал эшаш хилча ше хьа а йий цIайоллаш хиннай.

Армии тIема гIулакхи чIоагIа дукха дезаш хиннав майра Ханпаша. Цу хана цун юкъера воша фински тIема тIа хиннав. Цигара из майра тIемахо а ва, цунна совгIаташ а тел яхаш ухаш кхьататаш а хиннад. Кхозза дIиазза заявлени еннай цо военкомате арме вахийта со яхаш. Ший вешийна юхxе дIа а этта, тIом бе безам болаш. ЗIамига ва яхаш арме дIаэцаш хиннавац из.

1938-ча шера мехкдаьтта доаккхача промыслашка комсомоле вахав Ханпаша. Цул тIехьагIа тIавирзза дика комсомольски болх а лелабаьб цо.

Юххера а цунна дукхача хана денз дагадаьллар кхоачашхиннад, 1940-ча шера октябрь бетта 22-ча дийнахьа арме ваха повестка а ена. Цу дийнахьа човнаш хиларагIа армера мукъа а ваьнна, цIавенав Мухтарпаша а. Дии бийсеи цхьан лаьккхад цар, Мухтарпашас тIем тIа хинна майра кIантий а бувцаш, Арме, дисциплина чIоагIа хила езилга дувцаш. ТIем тIа кхеравенна вехар хьалхагIа вуйлга, майра вар кIалхара валга дувцаш. Из дувца эшаш а хиннадац кхерам фу я ца ховш волча догмайрача Ханпашийна. ХIаьта а вошас яхачунга саббаре ладувгIаш хиннад цо.

Октябрь бетта 23-ча дийнахьа, из везаш болча дукхача наха накъа а ваьккха арме вахав Ханпаша. ХьалхагIа пулеметни тачанка говраш лехка хьожаваьв из. Из болх кIезига ца хеташ, говрашка, тачанкага дика хьожаш хиннав Ханпаша. Еррригача полка юкъе хиннаяц цунъяраш санна дика тоаенна говраши тачанкси.

Тачанка лехкарах кхоачам хулаш хиннабац Ханпашийна. ЧIоагIа декхардеш хиннад цо командирага пулемет еттача вахийта со яхаш. Эггара тIехьа а пулемет еттача вахийтав из 2-гIа номер а йолаш—патроний лента хьадахьаш а из пулемета дIанийсдеш а. 1941-ча шера декабрь бетта пулемет еттача, хьалхарча номера декхараш кхоачащдеш вола цун новкъост Колесников вийнав. Ханпашийна а кертах чов яьй. Шийна чIоагIа чов яь йоллашехьа а тIем тIара дIа а ца водаш вийна ший новкъост дIахо а тетта пулемет етта волавеннав Ханпаша, даггара моастагIий тIагIертача тIехьашка а ца воалаш. ТIом сецача командира аьннад цунга тахан Iа йийттача пулемето 120 фашист вийра, аьнна.

Иштта болабаьб цо фашисташцар тIом. Эггара чIоагIагIа сихбенна тIом латтача хана ССКП членийкандидатала дIанийцав сий дола Ханпаша. Йоккха шиъ чов хилча а тIема юкъера дIа а ца водаш, са чудоацаш санна, майра тIом беш хиннаб цо. Из тIом беш беррига 10 бут мара баьккхабац Ханпашас. Цу кIезигача юкъа лоадама эрсий мотт ца ховш хиннача Ханпашех цхьанне а ца беча тайпара чIоагIа, майра тIом барах, хьалхагIа сержант, тIаккха старши сержант а пулеметий взвода командир а ваьв. 920 фашист вийнав цо, 7 пулемет яьккхай, 12 фашист кара а воалаваьв. Цо леладаь тIема гIулакхаш чIоагIа лакха лаьрхIад Советски правительствос. Шиъ орден еннай цунна: «Красный Звездаи», «Красный Знамеи», венначул тIехьагIа Советски Союза турпалхо а ваьв.

Ленина никъ — къахьегамхошта мукъале яккхар, къамашта, халкъашта юкъе нийсхо оттаяр, дерригача дунен тIа бакъдар котдаккхар бахьан долаш ший са дIаденнад сий долча турпалхочо Ханпашас. Из сийлахь-воккхача Ленина никъ дуне тIа адамаш мел дахача хана котбувлаш дIагIоргба, цу хана адамий дегашка сий дола Ханпаша а вахаргва.

Мересьевна уллув а волаш

Тахан дийтта шу дуз фашистски Германи эшаяь. Советски халкъа деза долча укх дийнахьа, дуккхаза а самолетаца дов де ахарца Сийлахьбоккхача Даьхен тIем тIа дакъа лоацаш хиннача сона лов сий дола советски летчикаш тIема говзал а маькарал а йолаш хилар хьахьоккхаш йола массехк тIема эпизод ювца.

...1941 шера август бутт бар из. Малхбоаленгахьа чакхбала гIерташ шоай хур дора немцаша. Шоашта доккхий зенаш а деш, цхьаццайолча моттигашка тоъал гаьна вай мехка чубахка мегар царна. Цу хана Донерча Ростовна юххерча цхьан аэродроме латтар тха авиагруппа. Фронте даха командованегара приказ дарга хьежаш дагIар тхо дерригаш а.

ТIаккха кхьачар оаха сатийса приказ. ШоллагIча дийнахьа ткъамашта гIайтта тхо, Кривой Рог яхача города массехк километр мара гаьна йоацаш уллача цхьан аэродроме Iодессар.

Тха часта командир волча капитана Барановс чIоагIа безаме тIайийцар тхо. Дуккхаза а моастагIашца дов деш а моастагIий самолеташ дукха чуахийта а болча говзача летчикашцара хьоашалаш доладелар тха. ЦIаккха дов деча юкъе хиланза долча тха долла хIама ха безам бар: моастагIий летчикашта духьала тIом мишта бе беза а, сигала беча тIема дукхагIа эшаш йола маькарло а. Дукха Iомалора тхо, самолет Iомаяра говзал совйоахар. Ала дезаш да, самолет лехкара техника тха группацарча летчикаша тIехдика Iомаяь хилар. Цкъа гIовтташ 12 самолет йолча группаца гIовтта а, хIаьта Iодоссаш звенощца досса а йиш йолаш дар тхо. Тхоца бар шоай гIулакх Iалальмате дика довзаш бола А. Мересьеви тIехьагIо берригача мехка тIорваьнна Б. Еремини. Кхы а дукха бар дика летчикаш. ТIема духьала отта ловш бар берригаш а.

Тха командир вола капитан Баранов даим тхона хьехам телаш хулар: «ТIем тIа ший декхар кхоачащдеча хана эггара дукхагIа ха дезар феца волаш а лаьтта волаш а хьисап долаш хилар да. Даим бIаргкхоабаш а хIама гуш а хила веза. Феца волча хана гобаьккха берзалуш хила беза летчика корта. МоастагI хьалхагIа бIаргавайнар котвоалаш Iаьдал да...»

Дукха хьежа дезанзар тха тIема духьал даха гIовтта.

...Часта командира командни пункте тхо дийхача хана, малх чубузаш латтар. Цо хьакхайкадир тхога тIема декхар. Разведко баьча хоамах командованена гучадаьннад танкаши, автомашинаши, доагами а долаш дуккха немецки бIу Устиновка яхача юрта а кхаьча, цига бийса яккха сецалта. Тха декхар дар сигалара дов Iочу а даь немций бIуи доагами хIалакделга.

Массехк минута яьнначул тIехьагIа баьццарча ракето баьча хоамах гIетта урагIъяхар самолетий группа. Шоай наькъа бухь билла йолаелар уж. Иштта долхаш массехк минута яьнначул тIехьагIа, хьалха водачун самолет дIа а хьа а теркар. Тхога хоам белга дар из: «Хьажалаш! Кхача дезача кхача доахк вай».

ДIакхоаччашехьа а йир оаха хьалхара атака. ХIаране ше-ше хоржар шоаш дов дергдола объекташ.

Хьалхара атака яьчул тIехьагIа, дуккхача моттигашка цIераш яьлар. ЦIера сердалонах хайра тхона доагам мичахьа латт а. Цунна тIаберзабир оаха тхоай керттера низ. Къаьстта нийса тохар Мересьев Алексейс. Цунца нийсвала гIертар тхоах хIаравар, йоагI-йоагIача лелайора оаха самолеташ, кIалхара хьалъеттача зениткех лорадалар духьа а Iочуетташ йола бомбаш цхьатарра еттар духьа а. Дукха ха ялалехьа ерригача Устиновка яхача юрта гIолла дIаккхестар цIи. Доагам чудола цистернаш яр уж йоагаш хиннараш.

Шийттаза атака яь тхо даьнначул тIехьагIа группана хьалха латташ волча старши лейтенанта Еремина хоам бир тхога атакаш сацийта, аьнна. Сихха вIаший уллув а даьнна тхоай аэродромагахьа дийрзар тхо. Кхы-а-кхе хало Iоттаелар тхона тIа: баьдеча гIолла аэродроме Iовоссилга. Прожектора зIанарашца сийрдаяьккха вIалла мичай из. ХьалхагIа денз бийсашка Iодосса тхоаш Iема доаццашехьа а дика вIаштIехь даьлар тха из. Тхоаш Iомадессинге а самолеташка хьажа эттар тхо. Фу дар хиннар? Дов деш хиннача самолетех цхьаккха а яцар ткъаьннахьа пхо ца кхеташ. ХIаьта цхьаярашта 40—60-нахьа а кхийттабар. Цхьабакъда тамаш йолаш хIама дар летчикех цхьаннена а чов ца хилар. ШоллагIча дийнахьа оаха даьча довнах бокъонца бакъдар хайна даьнначул тIехьагIа, тхона командованес баркал аьлар, хIаьта Мересьев Алексея карташка даьккхар фронтерча газета корреспондента.

Цул кIезигатIа лоархIам болаш яцар А. Мересьеви Б. Еремини тхоашца а волаш цIаькха тхо тIема гIайтта ха. ДагадоагIа сона, 1941 шера сентября бетта дар из. Запорожье яхача города массехк километр мара гаьна йоацаш иллача аэродроме латтар тха часть. Запорожьеи Никопольи яхача шин города юкъе Днепр яхача хина разведка а яь, немций бIуи техникеи аьрдехьарча бердагахьа дехьа довлаш моттиг йий ха аьнна, декхар оттадаьдар тха звенона хьалхашка.

Ха во латтар. Делхаш догIа а долаш кхаьла ди дар. 2—3 километр гаьнара мара хIама бIаргагацар. Моргхашта кIалгIолла даха дезаш дар.

Ипттача хьалашка Днепр яхача хица Никополь яхача городагахьа Iолаьхкар оаха самолеташ. Бакъда тхо мелла чIоагIа кIалхагIа Iочухьийжа дале а немций бIу дехьабоалаш моттиг бIаргайовнзар тхона. Цхьабакъда тхона бIаргадайра хи йистте бешамашкеи кIотаргашта юкъеи хьуладенна латта немций эскараш.

Никополь яхача города юкъерча новкъа латтар дуккха тIера къайла йола немций автомашинаш. Уйла а ца еш, атака е аьнна хоам бир кертерча Еремина. Керте латтача машинашта доладир оаха эггара хьалха дов. Эггара хьалха латта машина тоххашехьа а лотаяь урагIъяхийтар Еремина. Машинаш юхасейцар. Цу моча дийнахьа сигалара «шу» доагIарг ма дий аьнна дага дацар немцашта. КорзагIбаьнна уж машинаш тIара Iо а лелхаш, лечкъа баьлар. Вай халкъа селла дукха гIайгIеи саготои тIаденача моастагIчунцарча эгIазленои чIирои хьалохар уж миччахьара а. КхоалагIа машина яр йоагаш, дукха немций бар саьнгарашка боабаь бадаш, цхьабакъда, атака хIаьта а соцаш яцар. Тха звенос бархI автомашин а йоагайир, итташ немций салтий а боабир.

Ший йоккха говзал цига гучаяьккхар А. Мересьевс. Цо, ше цхьанне, лотайир йиъ автомашина. Из эздел дола, тIема говзал дика йолаш вола летчик чIоагIа хьинар долаш саг хинна хилар тIехьагIа гучадаьлар. Шаккха ког боацаш ше висаволлашехьа а дехкача когашца лийхкай цо самолет. ГIорбаьнна хиннача Курски тIем тIа моастагIчун массехк самолет тIера чуяйтай цо. Советски халкъо боагIача тайпара мах бир цо тIем тIа леладаьча турпалерча гIулакхий. Советски Союза Турпал, аьнна цIи тиллай цунах, цунах лаьца книжкаш яздаь.

И. МАЙТАК,
запасера полковник.

ВIАШАГIКХЕТАР

(дувцар, хиннар)

Хьуна юкъера тха цIера хьатIабаьхкар тIайоагIача хана мехкдаьттан разведчикаш хургбола студенташ-практиканташ. Бензонасосага хьожаш воаллар шофер Сидоров Иван.

— Сайра дика хийла шун, новкъостий, — аьлар студентех цхьанне, гIажа тIа IотIавез а венна. Маьлхе ваьга, дела къежача бIаргашка Iочубена кIудж а болаш, куртках йоаллаш ВЛКСМ члена значок а йолаш волча цо цIер тIа хьекхар ший шелденна кулгаш.

— Маршалца вахалва, ганзаш лехарг, — аьнна жоп делар шофера. — ХIа-хIа, Виктор, хIама кораяьйий хьона?

— Тхога а кхачалехьа леха баьннаб укхаза-м, дядя Ваня, — аьлар студенто шофера дIатIа а ваха. Мехкдаьтта даргда Шарое. Машина фу даьд хьа? Буровикаш бурув тоха осташ дарга хьежаш багIа. ЧIоагIа «бIар» да цар кегде дезар.

Морхашта тIехьашкара хьагучабаьлар бутт. Сийрдадаьлар къухь. Шийна вовзача студентана уллув Iохайр Сидоров Иван.

— Цхьа къухь дагадехадар сона. ХIанз моллагIа а хьуна юкъера къухь сона бIаргадайча цхьа вIашагIкхетар дагадох сона.

— ЙоIацен? — аьнна хьаттар Виктора вела а къежа.

— Ай мичара. 1945 шера апреле тIем тIа волча наькъа.

ХьунагIарча доккхийча хений Iындаргlаш цIер тIа лийгар. ГIанаш а эгадеш IокIалбаьлар мух, бирсача деношка, Даьхен тIема дуIа юкъе гIолла чакхваьннача салтечо дувцача хабара сатем Iалашбеш санна.

— Цу вIашагIкхетарах дувцал Iа тхона а, Виктор.

СаббарагIа, тов тIа ший гIаьле а лотаяь, мозуташа диза деза кулг зIамигача сага белаж тIа а дилла, дувца волавелар Сидоров.

— ЦхьоалагIча Белорусски фронте хиннача бIуца вар со гIулакх деш. Полковой разведкан начальник вар хьалха Iаьржача форда тIа моряк хинна капитан Санкин. ЧIоагIа майра саг вар из. Бийсанна ваха везаш, е дийна саг ва везаш моттиг нийсъелча из юкъе воацаш болхацар. Ростовера вар из ше. Бомбаш еттача хана йийнаяр цун сесаг, хIаьта юхевиса воI, лоалахоша даьча хабарах, немцаша дIавигавар. МоллагIа а, оаха хьаяьккхача юрта тхо нийсделча, цхьа бIаь сагага хьтте чакхвоалар тха моряк, Санкин Сережа кхийттавац шох аьле.

1945 шера бIаьсти Помиранера Шпайдемюле яха город хьалаьцар тха бIево. Юха ца совцаш дIахьалха ухар Санкина разведчикаш. Городерча майдан тIа тхона духьалбаьхкар тиша барзкъаш а тIадувхаш бола, дуккха мехкарийи кагий нахи Ростовера, Курскера, Орелера. Немцаша каторге лехка бига советски нах бар уж. Уж тайпа кортамукъа боаца нах Шпайдемюле 5 эзар саг вар, цхьабакъда массава а шеше мукъаваларга сатувсаш вар: дукха нах дIабига а кхийнадар немций.

Шпайдемюль хь аца хеца гIерташ чIоагIа духьала вийрзавар моастагI. Танкаш тIехьа а йолаш хадданза атакаш йора цо. Мича духьала отталургбар немций юртий цIераш немций меттала язъяь хиннача улгаш тIа эрсий меттала «Хьалхашка Берлин я!» аьнна яздаь хилча.

Берлине дIаккхача 80 километр мара йисаяцар, тха медсанбат лаьттача хьуна юкъерча къухь тIа йоккхача хьеха хена кIал носилка тIа уллаш вола капитан Санкин сона бIаргавайнача хана. Чопаш а беш цун къамаргах араухар цIий. Маькарча разведчика са кIалхардаккха гIерташ носилкана гонахьа хьувзар лораш.

Къухьа юстара бодача асфальта наькъа тIа гIолла шоай таташца йолхар тха танкаш, автомобилаш, тIехьа текха йоккхий топаш, цхьан мугIарах йолха обозаш, гIашлой.

Царна духьала боагIа немцашта карара мукъабаьха советски нах: кхалнах, боккхий нах, бераш, эрсий, украинцаш, белорусаш. Тайп-тайпара хIамаш белажаш тIа а ядаш гIаш а бричкашца а ухар.

Капитана ординарец волча, тIах аьннача салтечо Петушковс хайтадар тхога Санкина чов яьлга. Шверинерча театре эсэсовций совещани яр. Цхьаккха хIама дага а доацаш, города оборона яра дош дувцаш бар уж. ХIа аьнна моттигерча гаулейтера еннача резолюцена тIехьа эсэсовцаша кулгаш урагIдохийтташехьа а, ший разведчикашца театре чуийккхар капитан Санкин.

— Заседани дIакъайларг лоархI аз. КорзагIа ца далар дех аз. Хьалдахийта кулгаш! — аьнна цIогIа техар цо.

Шоаш лаьттача тайпара латтар эсэсовцаш, кулгаш урагIа а дахийта. Герз Iонийцар царна тIера. Театра сцена тIехьашка лаьттача цхьан фрицо автомат теха човнаш йир капитана.

Петушковна гоннахьа латтар кортамукъабаьха дукха нах.

— Мича яха яьннай хьо? — аьнна хьаттар аз хоза Iаьржа бIаргаш долча йоIага.

— Доне. ЦIа йода.

— Ростовера да тхо шиъ, — аьлар цун кулг а лаьца лаьттача кера корта болча зIамигача саго. — ХIанза-м ше хургдар хинна даьннадар Гитлерах, — аьлар цо, салташта бIара а хьежа.

БIаргаш хьа а дийла, носилкаш тIа тоссавенна ураийкккхар капитан, лораш дIа-юха а тетташ.

— ДIахьажийтал со, — аьлар цо шорттига.

ГIудалакхашта юкъе гIолла гIадбаха боагIача кортамукъабаьхача наха юкъе цхьан кIаьнках бIарг кхийтар цун.

— Сережка, бакъдий-хьогI ер, ва са-воI?

Ведда носилкана дIатIа а ваха, цIеша бизача даь наькха тIа кхийтар из.

Мичара бера а хац тхоай капитана селла чIоагIа низ. ЦIий дессар цун юхьа тIа, юха а сийрдадаьлар бIаргаш. ТIера вала ца кхеташ барташ доахар цо воIа, бIаргех уха хий теркал а ца деш, хIаьта воI, цIеша бизача даь наькхах бат а гIортаяь, велхар.

Цигга тIакхаьчача генерала, хиннар фу да а хайна, мархIа веллар ший дикагIа вола разведчик, цун воIа барт баьккхар, тIаккха распоряжени елар:

— Да а воI а, шаккхе а цхьана, госпитале бахийта!

— Из вIашагIкхетар дагадох сона хьуна юкъера къухь бIарга массаза дов, — аьлар тха шоферо.

Гаьннара хьахезар разведка еш тохача бурон тата. ЦIи яйра. Безаме теркайора попа гаьнаш, гIанашта мархIа а етталуш.

Сидоров Ивана лотабир мотор, тайжжа хьуна юкъерча наькъа тIа гIола йолаелар машина.

Н. ШИПУЛИН.

Дицлургдоаца хIамаш

(Запаса майора Дж. Костоевс дийцар).

Деза ди да 9-гIа Май. ЦIаккха а дицлургдац из ди 1941—1945-ча шерашка фашисташта духьала тIом беш а уж пахр аьнна бохабеш а дакъалоацаш хиннача советски наха. ДIадахача хIамай уйлаш еш вагIача хана хелла дагадох цу бирсача лирача тIем тIа леладаь гIулакхаш.

Са дувца безам ба корзагIваьнна, дорхвенна, вай мохк караберзабе безам болаш моастагI тIавенача 1941-ча шера хинна цхьа хIама.

Тха тIема часть латтар Орловски областе Елец яхача города юххе. Бийсанна 3 сахьат даьлча тревогах ура а гIайтта тхо мугIарех дIаэйттача полка командира хьаттар, тIема задани кхоачашъе раьза вар малагIа ва шоах, аьнна. Со ва, аьнна мугIарашта юкъера дIаара ваьлар со. Сайца 5 новкъост кхы а волаш тIема задани кхоачашъе вахийтар со.

Боккхача лоархIамера декхар дар тхона тIадилла хиннар. Елец яха город Кама яхача хила сехьа уллар вайга яр, дехьа уллар немцашка яр. Цу Кама тIа улла доккха тIий эккхийта дезаш дар тхо. ХIанз а тIехьа сона хьалхашка латт соца хиннача украинца Румшинеи белоруса Сысоевеи юхьа тIара сурташ. Из тIий эккха а эккхийта сийленца декхар кхоачащдир оаха. Цхьабакъда тха тешаме новкъостий Румшини Сысоеви юха берзанзар. Советски халкъ фашистски Iазапа кIал ца дита шоай дегIамаш Iодехкар цар. Из тIий оаха эккхийттачул тIехьагIа вай эскар атаке а даха ерригa город а хьаяьккхар, хIаьта фашисташ 35 километр города гаьна а баьхар. Цу хана хиннача оцераце вай эскаро 12 эзар фашистий салтеи эпсари кара а воалавир, 7 эзар ве а вийра, цул совгIа дукха герз а хьадаьккхар.

ЦIаькха, 1943-ча шера хинна хIама а дика дагадоагIа сона. Цу хана батальона командир Фролови сэи тIадийхар дивизен особи отдела начальника полковника Яшкина. Нов. Яшкин тIом болабалалехьа вай Нохч-ГIалгIай республикан Пригородни НКВД начальник вар, сона дика вовза а вовзар. Вела а вале цо оалар сога, вай нохч-гIалгIай къама сий доадергдац аьле.

Тховсара наступлене яха езаш я шун батальон, аьлар тхога полковника, шоана хьалхашка латтар боккхача лоархIамера декхар да. Из декхар оаш сийленца кхоачащдергхиларах тешаш я командовани.

Тхоашка яьххача тайпара кхоачащдир оаха декхар. Парх аьнна фашистий бIу а бохабаь, фронта лини мукъаяьккхар вай арме. Дувцарах тешаргвоацаш, хиннача тайпара Iоязде вIаштIехьа доацаш селла хала тIом бар из.

Цига сона човнаш йир. Тха батальоне вар Боласонов яха эрмало. Сакхеташ воацаш со уллача хана со ги а велла тIема юкъера ара а ваьккха 1,5 километр вихьаь хиннавар цо санитарни батальоне кхаччалца. ЦIаккха а вицлургвоацаш дика новкъост вар Боласонов.

ИйслагIча мае, тIом сецаь 14 шу доалача дийнахьа са ала безам ба беррига советски нах из юха ца хилийта къовсам лоаттабергболаш а лоаттабеш а болга.

Вай машара тIехьа да

Вай чIоагIал тоххаш дола хIама хилар Даьхен Сийлахь-боккха тIом. Цо къаьгга хьахьекхар социалистически система а советски тIема искусство а толашагIа хилар. Цо хьахьекхар вай герз а тIема техника а низ болаш хилар, вай нах шоай Даьхе бахьан бов кийча а къонахчал долаш а хилар, Советски Арми цхьанна а низага эшалургйоацилга.

Советски халкъо шийна хьалхашка этта йоккхий халонаш эша а еш, ший эскар хадданза Iалашдора нахаца, тIема техникаца, дуачунца, дувхачунца.

Коммунистически партес хьаькъалца хьалхле а лелаеш, немецки фашисташа хьоабаьча тIем тIа котдаьлар вай.

Иштта тийшабалхаца фашисташа тIом болабаьча деношка со истребительни авиацен цхьан авиасоединене капитана чин а долаш авиаэскадрильен командир вар. 24 августе сатасса цхьа сахьат эшаш эггара хьалха тIема декхар — моастагIчун низ тахкар тIа а дилла, моастагIчун территорен 150—200 километр кIоарга чувахар со сай самолетаца. Тхоашта тIадилла декхар кхоачащдир оаха. Цу эггара хьалха а бехктокхаме а долаш даьча гIулакха тIехь — бийсан самолеташца баьча новкъа денал долаш чакхбаьлар къона летчикаш Горшенев, Теренин, Волков, кхыбараш а.

Цул тIехьа хIара денна массехк самолет йигар оаха вай лаьттанцара эскар лораде, бомбардировщикаш накъа яха, моастагIчун мотомехсоединенешта а тIема аэродромашта а бомбаш етта. Даьхен Сийлахь-боккхача тIем тIа байнача Советски Союза дикагIа болча къонгех лаьца кIезига яздадац турпала гIулакхаш.

1943—1944 шерашка къаьстта йолча истребительни авиационни группан командир се хиларах тарра Iай хала ха эттача хана авиазаводашкара дуккха бIаьш йола самолеташ дуккхаза а тIем тIарча аэродромашка кхувла йийзар са. Цу халача хана шоашта тIадехка декхараш дика кхоачащдора кхералургбоацача летчикаша нн. Шапоровс, И. Костина, Егоровс, Масле, Рыбалка, Кузнецовс, кхы дуккха бараша а. ЧIоагIа бехктокхаме гIулакх кхоачащдеш кIантий санна майра байр эскадрильен командир Шапоров, Егоров, кхыбараш а.

ТIом йистебоалаш латташ тха эскара дакъа Паччахьалкхен командировке доазол дехьа дахийтар. Цига Фецарча тIема обороне долаш ший тIема гIулакх а декхар а дика кхоачащдир цо.

Ткъо шу гаргга хьалхагIа хинна уж хIамаш дагадехача, гитлеризмал вай мохк котбаьннача укх исторически сийлахь-доккхача дийнахьа дега чов а хулаш дагабох вай Социалистически Даьхе лораеш, вай кортамукъал а бахьан майра байна Советски халкъа сий дола, цIаккха а бицлургбоаца къонгаш — доттагIийи новкъостийи.

Даьхе моастагIчох лораеш баьча тIем тIа къонахчал долаш дакъа лоацаш хилар нохчийи гIалгIайи халкъа денал дола кIантий а. Немецки фашисташца баьча тIем тIа къаьстта белгалбаьлар Даьхе лораеш байна: Советски Союза Турпал Нурадилов Ханпаша, Советски Союза Турпал Магомед-Мерзоев Хаваджи, летчик старши лейтенант Мальсагов Татарха Ахьмад, артиллерист Яндиев Хьажмурд, кхы дуккха бараш а.

Къонахчал а долаш тIом беш хилар хIанз бола запаса старши эпсараш: Кортоев Джабраил, Плиев Самарбик, Висаитов Мовлид, Абадиев Японца, Халухоев Бек-хан, Шаипов, Экажев Муват, Зязиков Бахьауддин, Мархиев Джабраил, кхы дуккха бараш а.

Коммунистически партес хьалхле а лелаеш, шоай боккхагIа болча вежарашца — эрсашца а вай мехка дахача кхыча къамашца а цхьана шоай дуккхаеза Даьхеи советски халкъа ираз дола вахари бахьан долаш тIом бир цар.

ЦIаккха а сийле йожаргьяц Социалистически Даьхен—СССР-а кортамукъал бахьан шоай са ца кходеш майра лийтача, яхь йолча кIантий!

КОСТОЕВ Алхаста Султан,
запасе вола авиацен подполковник.

Эскара Московски гарнизона парад.
В. ЕГОРОВА сурт.

Сурта тIа: артиллери ЦIеча майдане
ТАСС фотохроника.

халкъа цIаккха а вицлургвац

Капитан Я. А. Езиев

Советски Союз гитлеровски Германел котъялар дунен исторен чухь боккха лоархIам болаш гIулакх да. Цо къаьгга хьахьекхар советски общественнии паччахьалкхении строй бохалургбоацаш низ бола строй йолга, Коммунистически партен кIоаргга хьаькъал дола политика нийса политика йолга.

Вай Даьхено леладаьча тIемашта юкъе эггара халагIеи эггара къизагIеи бола тIом бар 1941—1945 шерашка баь Сийлахь-боккха Даьхен тIом.

Вай тIема низаша гойта турпалал, Коммунистически партеси Советски Правительствоси дерригача вай халкъон Iалальмате боккха болх барах вай эскараша фашисташ юхатехар 1941 шера гурахьа цар эскараш Донбассе а кхаьча Ленинградаи Москванеи юххе долча хана.

Москвана юхеи, къулбехьа Ростова районеи, къилбаседе Тихвина районеи шоаш ийшачул тIехьагIа гитлеровцаша оттайир Сталинград дIалацара план, Волге гIолла тIом хьал а беш Москва Уралахи СибрегIехи дIа а къоастаяь Малхбоалехьара тIалатарца вай Даьхен столица дIалаца лерхIаш.

Цхьабакъда, советски Лакхехьарча Командованес ший ханнахьеи хьаькъалцеи белгалйир моастагIчоа ходадам беш хIама тохара ха. Адамий моастагIел — фашистел котдаьлар вай тIема низаш.

Цу котдаларо Сийлахь-боккхача Даьхен тIем тIа даь ца Iеш дерригача дунен тIарча шоллагIча тIема юкъе а ходадам беш хувцамаш дир. Сталинграде вай котдаларо фашистски эскар кхы юхаметтаоттаргдоацча даьккхар.

Халкъа кхетамчура цIаккха а йовргьяц кхо бIаь ткъаьи итт эзар сагах латташ хиннача фашистски эскарий группировка хIалакъяьча турпалхой-сталинградций цIераш.

Сталинград лораеш хиннача социалистически даьхе бахьан шоай синош дIаденнача турпалхощца вар хьаькъал дола советски инженер-механик а тIема командир а хинна Советски Эскара капитан Я. А. Езиев.

Якуб Абдулаевич Езиев — ваьв Шаьла. Ткъеста шу даьнна комсомолец волаш рабфаке деша вода из, цул тIехьагIа Новочеркасски политехнически институте юртбоахама машинаш еча отделене. Дика дешарахи общественни болх лелабарахи студента Езиевна дуккхазза а совгIаташ тийлар.

«Красный молот» яхача Грознерча заводе нов. Езиевс дIахайтар ше болх бовзаш а дика а инженер волга. Укхаза парте дIайийцар из. Бийтта бетта инженерий балха говзал лакхъеча институте деша ваьгIачул тIехьагIа юха а цу заводе кхы а дикагIа толамаш а доахаш болх бир цо.

Ах шера механосборочни цеха начальника заместителал болх баьчул тIехьагIа цу цеха начальникал хьожавир Езиев.

ХIаьта цхьа бутт баьлча, 1941 шера 1-ча марта Якуб Абдулаевич грозненски перфораторно - буровой станокий завода директорал хьожаву. Шийн дерригa хьаькъал, шийн дерригa хьинар тIаухийташ болх бе волалу Езиев, цхьабакъда Даьхен тIом болабелча тIем тIа а ваха ше майреи тешшамереи тIемахо а чIоагIа командир а волга дIахьекхар цо.

Сталинградски тIом беча хана 44-ча понтоно-мостовой батальона цхьоалагIча ротан командир вар капитан Езиев, хIаьта дукха ха ялалехьа ерригача батальона командир

вир цох. Ден а бус а салоIилга фу да ца ховш цо хьалхле лелаеча батальоно, моастагIчо йоккхий топашцеи самолеташцеи ца хаддаш деш дов доллаше а Iалашдора Волга тIа гIолла эскараши доарахойи дехьа боахилга; турпалера город тIема кхоачамца Iалашъелга.

СССР Оборонан Министерстверча 1941—1945 шерашкарча 44-ча понтоно-мостовой батальона тIема гIулакхаш дувцача журнала тIа йоах:

«— 1942 шу сентябрь 25-тIа ди — причалашта ремонт а ю керда яраш хьа а ю.

Причалашта ремонт елгеи керда яраш хьаелгеи 24-ча августа денз 27 сентябрга кхаччалца дIахьош да. Болх масса йолча хана дов дешшехьа а бу.

...Причалаш керттерча даькъе къилбаседерча пристане ю. Къулбехьара причалаш йолча моастагIчо чIоагIа дов ду»... Капитан Езиев кIаьд ца луш, тIера ца воалаш массазза а берда йисте вар, моастагIчо дов дарах каст-каста йохаеш хинна причалаш тоаеча кулгал деш.

ХIалакъяьрашта меттел, деш дов доллаше а, цу сахьате хьайора керда причалаш.

МоастагIчун йоккхийча топашеи миноментащеи дов сацийтацар. Переправашта цIаккха а ца соцаш фецара бомбаш етташ вар моастагI. ТIехь-тIехьагIа сихлора моастагIчо деш дола дов. БIарччача дийнахьа а бус а лелхачара совцацар минаши снарядаши, соцаш дацар бомбаш еттилга а. Нах боабе болабелар.

1942 шера 7-ча октябре балхаш деча хиннача майрача капитана меттахьа чов йир фашистски снарядо.

Цу журнала тIа йоахар: «1942 шу октябрь ди. Строя юкъера баьлар батальона командир капитан Езиеви замкомбат лейтенант Ильини.

Переправе шоай декхараш кхоачащдеш моастагIчун артиллерес дов деш чIоагIа човнаш йир царна».

Связной волча цIеэскархочо Миноходовс турпалал гойтар. Ше а чов хинна воллаше а цо командира а замкомбата а човнаш а йийхкар ше вера кхерам тIалатташе а дов деча моттигера уж дIа а бихьар.

Госпитале дIахьош новкъа велар капитан Езиев.

Сталинград лораеш, тIема цIера юккъе шийн са дIаделар майрача капитана Езиевс. «ТIема шераш» яхача романа тIа Гроссмана яздора.

«Iодежача IажагIденнача гIана юккъе латташ да цIимхара гувнаш — боарзаш тайпан цIии, шийн цIии, венна хаи тIадола улгех даь памятникаш. Цхьан хана укхаза латтаргда цIимхареи баьдеи дола сурт. Сталинградски переправан турпалхошта оттадаь памятник. ХIаьта наха ешаргья комбата Смеречинске цIи, переправа хьаьчун, ешаргья цул тIехьагIа командир хиннача нохчочун капитана Езиева цIи...

— ХIаьта нахага дIадувцаргда, баьдеча бийсашка, бутт ийже эттача хана, Волга сийнача цIерца доагаш хиннача хана, хьадийлача каш тIа йист ца хулаш батальон лаьттача хана Терминовс тIемахошка фу къамаьл дир а гуйранарча шийлача фега мел чIоатIа салюто таташ дир а»!

Даьхен корта мукъал бахьан лоаттабеча къизача тIем тIа советски тIемахошеи, партизанашеи партизанкашеи хьахьекхар турпалали шоаш кхобергбоаш боацилгеи.

З. ДЖАМБУЛАТОВА,
Нохч-ГIалгIай историени, меттеи, литературани Iилман-тохкама института Iилман болхло.

Коталон Ден сийна

Даьй-мехка боккха тIом латтача хана бIехача моастагIчох майра лийтаь советски турпалаш хIанз, машаречча хана, хьинарийца къахьегаш ба шоай Даьхен низ тIа-тIа сов а боахаш.

Грозненски крекинг-завода № 5 йолча установке болх беш кIезига бац хьалха фронтовикаш хинна болхлой. Оператораш бола Котов Виктори, Фролов Виктори, машинисташ бола Мороз Семени, Рубинин Ивани, иштта кхы дуккха бараши Советски Армен мугIарашка майрра латаш хиннаб фронте моастагIчох. Котало яьккха цIабийрзар уж Грозне, мотоpo доагаду дикагIа дола доагам даккхарна йола заданеш тIехкхоачашъеш хадданза, шоай са ца кходеш къахьег цар производстве а.

ТIехдикача хьокхамашца накъа болх установкан технологаш гитлеровски Германи эшаяь 14 шу дузача денна. Май бетта хьалхарча цхьан кIиранна массехк бIаь тонн дизельни доагам деннад цар планал совгIа. Керттера продукт бедалах дукхагIа хьакъоастае аьнна енна задани дикка лакхъяьй, дукха катализатор кхояьй.

— Дика накъа долх тхо коталон Денна,— йоах установкан начальник волча А. Г. Бурлаковс.— Вай Даьхен экономически низ дIахо йодача хана а чIоагIбеи семилеткан заданеш тIехкхоачашъеи кийча ба технологаш.

Турпалера тIемахо Манкиев Аюп

Шийн хьамсарча советски паччахьалкхенои Коммунистически партеси тIахьехарах Сийлахь-боккхача даьхен тIем тIа вахар Манкиев Къовде Аюп. Къаьнача цIеча партизана Манкиев Къовде цIагIара даьхе лорае бахар цун къонгаш. Цар массане а майрал гойташ йийттар моастагIчоа. Вежарий Манкиевар бувцаш бIарчча книжка язде торо я. Укх газета лоацдача статья тIа дIайовзийтаргья вай хIанз Долаковски юрта совета председатель волча Манкиев Аюпа турпалал. Аюпа накха хозбеш доахк правительствос денна орденаши медалаши.

Даьхен тIема инвалид вола Къовде Аюпа ца тулийташ нийса топ етташ моастагIа хIалаквир дуккхача фронташка, къаьстта цIи хезар цун Ленинградскии Волховскии фронташка. Аюп майреи низболаши разведчик вар, цо Iалальмате хала йола массехк операци йир. Къаьстта белгаваьлар из немций «языкаш» карабоалабеш. Цкъа посте латта салте урс теха тата доацаш дIа а ваькха немций эпсарий блиндажа чу а ваьнна урс дийтта берригаш а боа а баь шиъ эпсар плен воалавир Аюпа. Плен боалабаьча эпсарех цаI командованега латкъаш вар советски разведчико тIом лелабара бокъонаш толхаьй, хIаьта из бахьан долаш доаладир тхо цо плен, яхаш.

Из операци яьчул тIехьагIа законах шин-кхаь дийнахьа салаIа йиш йолаш вар Аюп. Цхьабакъда, Аюпа ховра ше даьр немцаша ишта дутаргдоацилга. Из иштта хила а хилар. Фашисташа чIоагIа етта йолайир йоккхий топаши миноментащи, цул тIехьагIа танкаш тIехьа а йолаш бус атака йир цар. КорзагIа валлал чIоагIа дар дов. Шоай командир Манкиев Аюп керте латтача разведчикех цу минута танкаш хIалакъераш хилар. Автоматчикаш тIех а бовлийта танкашта дов доладича пхеннех кхоъ яьгар, шиъ юхаерза езаш хилар. ТIехбаьнна автоматчикаш ахаш хIалакбир, ахаш плен боалабир. Цу бус баьча тIем тIа Манкиев Аюпа ше хIалакйир цхьа танки 12 фрици, хIаьта кхоъ плен а воалавир. Са тоссаш юха а атаке вера моастагI, из атака а юхатехар. Дийнахьа бархIазза атака йир немцаша, Аюп юкъе а волаш юхатехар уж еррига атакаш.

Участке веча маршала Ворошиловс майрагIчарна, Аюпа а луш, именной сахьаташ делар.

Иштта тIом баьб Манкиевс Ленинградски фронте.

ЦIи хезаь разведчик кхы цхьаькха а говзал йоаллаш вар—топ нийса тохар цо. Снайпера топ а енна Манкиевга аьлар: «Башха дика разведчик ва хьо, хIаьта иштта башха дика снайпер а ва хьо. Дов дижача хана снайпера болх дукха хул. Волле снайпера болх дIа а болабе, моастагIчун салтийи эпсараши хIалак а бе». Иштта дIаболабелар Ленинградски фронте а кхы дIахо а Манкиев Аюпа цIи хазийта снайпера болх. ХIара денна массехк фашист вувра Манкиевс. Юххера а Манкиев хIалакве лаьрхIар немцаша. Радиоца гIолла Манкиевна серда а кхерам тIатувса а баьлар уж.

Цкъа ше волча а вийха командира Манкиевга хоам бир разведкана хайначох шоашта духьала латтача немций частен командованес эггара говзагIа бола снайпераш а бийха царна Манкиев е ве е дийна волаш карабоалаве тIадиллалга. Лоралуш хилалахь,—йоахар старши сержантага Манкиевга командира. Цхьан кIира моастагIчун виъ снайпер ве а вийна пхелагIа вар цхьаккха дича а кIал ца вусаш лелар Аюп. ЧоагIа говза вар из фашистски снайпер. Манкиевс Iомайора цун говзал. ВIаш духьал нийсбелар уж. Манкиевна ховра ше верах немецки командованес доккха совгIат хьожадаьлгеи ше вер бакъдеш кортеи топи командованена хьалхашка дахьа дезаш из волгеи. Вийча санна Iовожа дагадехар Манкиевна. Дагадехар да а дир.

Фашистски снайпера топ ялийтар, тIаккха Манкиев велча санна дIа а вежа Iурра денз сарралца лай тIа иллар. Саррахьа фашистски снайпер Манкиева корта баккха аьнна тIавера. Цхьабакъда шийн корта укхаза битар. ХьатIавеначa снайперца лата волавелча Манкиевна ходелар из шийл тIех низ болашагIа волга. ТIаккха меттахьа шалта а теха Iовиллар Манкиевс шийн моастагI. Снайпера Манкиевс командира хьалхашка цера моастагIчун документаши топи. Из турпалал гойтарах командованес Манкиевна правительственни совгатал совгIа именной герз делар.

Цул тIехьагIа Манкиевх снайпераш Iомабеш инструктор а командованен къаьстта заданеш кхоачашъеча снайперий взвода командир а хилар.

ТIехдика топ тохаш вола снайпер Манкиев ерригача фронташка дIавайзар. Снайперий слете Манкиевна яйзар говза снайпер Л. Павлюченко. Йишеи вошеи санна дуккхабезар уж вIаши.

ТIаккхаьчар юха а моастагIчун атакаш юхатоха еза ди. Цхьан тIема юкъе чов йир Манкиевна. Сакхетамча воацаш 15 дии бийсеи даьккхар Аюпа. Низ болча Аюпа дегIо Iоажал эшайир. Чудотта цIий эшар. ТIаккха медсаноате эрсий йоIо-медсестрас Лизас шийн цIии делар гIалгIачоа Манкиев Аюпа. Кхозза делар цу йоIо Аюпа шийн цIий.

Сакхетам чу веча, хьана цIий дар сона чудеттар аьнна хаьттар Аюпа. «Цхьан ийший цIий» да аьлар Лизас, из ше йолга къаьла а дихьа. Аюпа диихар цунга баркал оалаш письмо яздар. Письмо яз а даь «адресах» дIадахар. Доладелар вIаши письмош язделга, вIаши безам белар. Аюпа дага а дацар массанеца а цхьатарра Iымерза йола Лиза из йий.

Аюп кхы фронте ваха йиш йоацаш висар, човнаш ийрза яцар. Цаваха отпуск елар цунна. Ше цаваха могаргдоацаш из хиларах накъа ваккха саг везаш хилар. Лиза раьза хилар из накъа ваккха.

Юххерча машин-наькъа станце — Беслане Лизас шийн къаиле гучаяьккхар: Аюпага дIахьекхар письмош. Болатах вича санна чIоагIа волча Аюпа бIаргех цIаккха а хи тIадам баьннабацар. ХIанз цун бIаргех доккхий хи тIадамаш Iолийгар, цхьабакъда уж дар гIадвахара, безам болара тIадамаш. Лизаси Аюпеи шоай бахар вIашагIтехар. ХIанз пхи бер а долаш бахаш ба уж. Лиза Долакха-Юрта почтови отделенен заведующия, Аюп цу юрта Совета председательва.

Илья Эренбурга Кавказ ювцаш язъяьча очерка тIа белгалваь вуцаш ва Манкиев Аюп. Советски Союза Турпалхочун цIи тилла аьнна представлени яь хиннай Аюпа. ХIанз Москве лохаш да уж документаш.

Коммуниста Манкиев Аюпа фронтера турпалера вахар боккха чулоацам болаш вахар да, хIаьта а укх статья тIа диицачо а духьала оттаду турпалерча тIемахочун Аюпа сурт.

В. А. КОДОЕВ,
Долакха-Юртарча школан хьехархо.

Турпала сийле

Турпалча советски эскараша немецко-фашистски эскараш дохадеш толамаш доахаш дIадахача 1944 шера 3-ча июне арадаьннача СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Указа тIа йоах:

«Советски Союза Турпалхочунга нов. Идрисов Абухьажига. Немецки захватникашца беча тIем тIа Iа даь турпала гIулакх белгал а доаккхаш, 1944 шера кхоалагIча июне арадаьннача Указа тIа Советски Союза Турпалхочун цIи тиллай хьох».

Иштта яздаь да Идрисов Абухьажи № 16584 йолча Советски Союза Турпалхочун книжка тIа.

Идрисов Абухьажа ваьв 1918 шера Грозненски районерча Берда-КIала яхача юрта. Цун да Идриси нана Баянати юрта баха, къе ахархой хиннаб. МоллагIча бера яр санна дIаяхар Абухьажи бера ха.

4 класс яьккхачул тIехьагIа дешар дитар цо. ДIахо хIана дешанзар Iа аьлча Идрисовс йоах:

— Дешар мел пайдане да ха хьаькъал дацар са цу хана, со цунах кхетаве саг а вацар са. Iаьсий доажо а доаханна духьал ваха а, иштта цу тайпара дола гIулкхаш дича айса доккха хIама дича санна кхоачам хулар сона.

Цхьабакъда, иштта кIезига дале а, дешар хар накъа даьлар Идрисовна 1939 шу кхоачалуш хьайнача Финлянди тIем тIа. ТIема керда техника Iомаеш а тIема говзал йовзаш а накъа даьлар цунна дешар. Шийн дешар лакхде дийзар цун. Дерригa хар ловш, ца ховр хоатташ, шийна тIадилла декхар сийленца кхоачашдеш Iомавала волавелар из.

Абухьажа хьинар долаш саг волга хайна, Советски Эскара командованес снайперий курсе вахийтар из. Снайпера эшаш йола оамалаш йоахкар цунах.

— Снайпера керттера говзал йоал аьттув бола моттиг белгальяккха харах. Цу говзало доккха новкъостал ду моастагIчунца беча тIем тIа. Аьхке вахача санна, моастагIчунна а кIийле еш шиъ-кхоъ моттиг кийчъе ха деза. Цунна ха деза моастагIчо ше лохаш хургхилар а. Цудухьа еш йола кIийле гучаяргйоацаш е еза. Цхьаннахьара топ кхессача, ше вола моттиг хийца, кхыча моттиге ваха веза. Цо гIо дергда цунна моастагIчох хьулавала. Иштта моастагI Iехаве ховш хила веза,— йоах Идрисовс. Сага тара мундаш ювгIаш, моастагIчун снайперага топ а тохитий, моастагI гучавоаккхар Идрисовс. Иштта гуча а воаккхаш из хIалак вора цо. Фашисташа вай мохк дIалаца болабаьча тIем тIа дерригача советски халкъо моастагI эшаве лоаттаоеча къовсаме чIоагIа къахьегам, йоккха говзал, доккха сабар эшаш гIулакх да снайпера дар. 346 фашист вийнав нохчий майрача кIанта Идрисов Абухьажас.

ТIем тIа кIезига нийсъеннаяц цунна боккха кхерам тIаотташ а Iалальмате хала а йола моттигаш. Иштта моттиг ниисъелар цуна 1943 шера 23-ча феврале. Цу дийнахь Демьянск яхачоа юххе тIом беш долча, Абухьажа юкъе волча вай эскара тIагIертар фашисташ. Снайпераш кIезига бар цунца. Цхьабакъда фашисташа лийрхIар дохадир майрача кIанта. Шоаш лаьтта моттиг дIаяланзар цар моастагIчунна.

Пустошь яхача машин-наькъа станце юххе бирса тIом эттар. МоастагIаша фронт хоада а яь, го бир. Гонна юкъе висача шиитта тIемахочо къонахчул долаш моастагIунна духьал тIом барах вай эскара командованен моастагIчун эскара доакъош дохаде а фронт юхадIанийсье а каьлар.

Ше эскаре волаш 250 тIемахочоа снайпера говзал Iомаяьй Идрисовс. Царна юкъе вар Нохч-ГIалгIай АССР-а Иоккха АтагIа яхача юрта ваь, «ЦIеча Седкъан» орден енна, немецки фашисташта духьал баьча тIем тIа вийна Мугарханов Малсаг.

Советски халкъо кот а доалаш баьча Сийлахь-боккхача Даьхен тIем тIа гIораьнна волча эрсий снайпераштa Сурковна, Зайцевна, Новиковна, иштта кхьыараштa а нийсса моттиг дIалаьца ва Идрисов Абухьажа.

Эскаре ше гIулакх деш хиннача шерашка Идрисов хьинари, майрали, денали долаш хилар бахьан долаш СССР-а Лакхехьарча Совета Указах Ленина а, «ТIема ЦIеча Байракха» а, «ЦIеча Седкъан» а орденаши медалаши еннай цунна.

Х. ЭДИЛОВ.

КУРСКИ ДУГА́

Асултанов М-С.

Немций болча оагIорахь чIоагIа сатийна яр. Бакъда, дIаяхача бус разведчикаша караволаваьча фашистски эскара салтечо баьча хоамах вайчарна ховра фашисташ наступлени е дагаболга, фу хана уж болалургба ха атта дацар.

Iалальмате чIоагIа яр Курски дуга тIа хинна вай эскара оборонительни рубеж. БIаь — бIаь ткъо метр мара юкъе юкъ йоацаш яьха тIема окопаш яр, хетаргахьа бIаь километр дIоахал долаш. Уж ше мел йола окоп дIалаьца, эгIазал дег чу Iайна моастагIчунца бала кийча бола советски салтий бар. Царна юкъе го йиш яр къона а 1914-ча шера немцашта духьал лийта а нах. Вай командоване план яр моастагIчунга наступленеш а ейташ, цунна низ гIел а баь, контрнаступлени е. ЧIоагIагIа дола советски Арме низаш передовой линена дикка гаьна дар. Фашистий эскара юхе йоахкача окопашка цар наступлени йохо декхар дола шоллагIа батальон яр. Цу батальоне капитана Блиновс командовать деш йола рота хьалхашкарча юхьата тIа а йолаш, тIехьарча окопачу яр капитана Плиев Самарбека командоват ду пхелагIа рота.

Аьрдехьа а аьттехьа а шоай герзаца кийчъенна латтар полка батальонаш. Ахкан ха яр. ТIаьннача баьца а нагтахьа дела къежаш дагIача зиза а чам боабора лаьтта урагIа ухийташ, ди детташ санна, ювлача йоккхийча топий снарядаша. ТIемо човнаш яь маьлхара яха ягIача баьцо а сардамаш доахаш санна хеталора фашисташта.

Масса а батальона командиращца телефонаца къамаьл деш вар полковник Комалинец. Цо массаза а оалаш дар: «Фашисташта наступлени е дагадехача сатем бов са» — аьле. Цо деш дола къамаьл хадалехьа етта йолаелар фашистий йоккхий топаш.

— ХIа-хIа! болабеннаб фашисташ, чIоагIлелаш, кIантий! — аьлар полковника.

Царна жоп луш массехказзa вай йоккхий топаш а яьлар. Немций йоккхий топаш сайцар. Полковник—масса а батальона командирашка хоам беш вар немций йоха болалургхиларах. Масса а фронташка эшаш латтача фашисташа шоай бола низ духьал беттар, шоай низ эшалурга хьа ца хайта гIерташ. Шийн коталонах дог тийша дола Советски эскар моастагIчун уйлаш кхета а еш, ди тIехьагIа низ совбувлаш майрагIа летар.

Понерей яхача станцена гаьна яцар фронт. ВорхIлагIча июле 1943-ча шера дар из. Полковника къамаьл даь дукха ха яьннаяцар дуне оагаде санна фашистий йоккхий топаш а миноментащ а йолалуча хана. Сигале цхьатарра Iаьржъелар, маьлха сердал дунен чу йоацаш санна ейна дIаяьлар. Йоккхий топаш лаьгIлушшехь а йолаелар беза мухь кхухьа бомбардировщикаш бомбаш етта. БIарччача ордингах цаIаш тIера йоаллашехь а вожаш тIайоагIаш ца хаддаш еттар цар фугасни бомбаш. ХIара командира, хIара салтечоа дика ховра цу Iанза тIеххьа кхы цул вогIа дар доагIилга. Цудухьа цу урагI ухача лаьттанна а, гаргашта а юкъе гIолла хIара салтечоа хьехам луш, букъ тIехьашкахьа вай Сийлахь-йоккха Даьхе йолга, тахан шоашка дерригa советски адам хьежилга, тахан шоаш цаьр кхоана берашта, исташта, даьшта — ноанашта дIаховргдолгах уж дIакхетош бар ротай командираш.

Цу бирсача хана хIара шишша салтечунца къаьст-къаьстта къамаьл деш чакхваьлар капитан Плиев Самарбик. Цунна дика ховр цу морча хана салтечун дог ураоттадергдоа къамаьл де.

— Мишта хьа гIулакх? — аьлар капитана шийн ротацарча къоначa ручной пулеметчикага.

— Могаш-гIаьхьа ва! Сона могача хана пулемет соцарг а яц, новкъост капитан! — аьлар цо.

—Гой хьона,—аьлар Плиевс,—вай лаьтта а ба фашисташ, хIаьта а вайна наступлени а ю.

— БIехалаш!—йоахар салтечо. — Цар шоашта доагIар хьоргда хьона тахан вайгара.

Бомбаш сайца яцар, ареш чувхош дола танкай тата хозача хана.

— ХIа-хIа, кIантий!—аьлар ротай командира капитана Блиновс, — Фашисташта тахан дIахьокхаргда-кх вай воай денал, тахан вайга кхаьчай яр артIа. Ховлда царна советски саг эшо шоай низ кхоачаргбоацилга.

Фашистий танкашта духьал вай танкаша етта йоккхий топаш йолаелар. Йоккхача топаша шоай гIулакх даь доаккхашехь а, вай танкаш контрнаступлене яхар. Окопашка багIача салташта гора цIера ала урагIа ухкашехь а, гIейтта йолхаш санна юха ца совцаш атаке йолха вай цхьайола танкаш. Цхьаболча танкисташа шинелаш а етташ, цу пхорчашта юккъе йоайора танкех яьнна цIераш.

Еррига аре яьккха латтар немций а вай а, йохаяь а йоагаш а танкаш. Цу ханна «тхар-р-р-тхар-р-р» мара кхы хIама доацаш тIаболабелар фашисташ, автоматаш а етташ. Эггара хьалха цу къахетам боацача ала духьал эттар Блиновс командоват ду рота. Полкацара связь хьадар. Массехк танк тIаккхаьчар вай окопашта. Бакъда, советски салтечун денал дохаде маганзар царна а. Дукха ха ялале танкаш еха латтар, хьада гусиницаш а йолаш. Блинова рото сахьатал совгIа тIом бир, цхьа фашист тIех ца воалийташ шин батальона духьал. Цу хана Плиевна бIарга байра аьрдехьарча фланге окопа чу лелхаш фашистий салтий.

— КIантий! — аьлар цо.—Ховлда шоана тIехьашкахьа вайна никъ боацилга.

Цу минута приказ делар цо окопа чура немций юха ара баха аьнна. Пхийтта минут ялалехь ши-кхо саг мара дийна ара ца воалийташ фашистий декъий дисар Блинова окопа чу.

Капитан Блинов вийнавар. Ротах ялх саг мара висавацар. Бакъда, хIара цу ротера веннача салтечун когаметта пхийтта — ткъо фашист уллар кхы цIаккха а йолча хана дунен сердал гургйоацаш цар меттахь йийттача пулеметехи автоматехи лийгаь.

ТIаьттар пхелагIча ротан эггара халагIа йола ха. Батальонацара связь тоае аьнна, капитана Плиевс шишша а вохийташ кхозза бахийта салтий хабар доацаш дIабаьлар. Иштта а кIезига болча салташцара кхы саг ваккха торо яцар. Кердача низаца тIаболабелар немций.

— Новкъост командир! — аьлар къоначa пулеметчико, вай а е немций а йоацаш юстаро йоаллача окопагахьа пIелг а хьекха,—Цу дIарча окопа чу ваха пурам да сона.

— Ай, Iа фу дувц?! ДIа тIа кхоачалургвац хьо, — аьлар капитана.

— Кхоачалургва со, новкъост капитан! — аьлар пулеметчико.

Текха вода пулемётчик сецача кер кIал-тIа боалар капитана, из текха волавелча «кIеззига кхы мукъа» яхаш церга вIашка теIайора цо, пулеметчика тIера бIарг а ца боаккхаш. Цу хана низ тIабаххийта аьрдехьарча фланге наступлени йолайир фашисташа. Аьттехьарча флангера станкови ши пулемёт чехкка аьрдехьарча фланге яккхийтар капитана.

Шиннахьа човнаш хинна воллашехь а автомат етташ уллача Мартиненкон ейра тIакхоачаш латта «Тигр». «Хьай, тоавар яI-кх!—аьнна, танкашта етта ши гранат а ийца, тIаволавелар из текхаш.

Окопа чу шийн «дуIа» доло моттиг цо лацалехь, сержанта Мартиненкос техача гранаташа соцайир «Тигр». Во узам а баь цхьан оагIорахьа хьайзар из. БIехал санна текха лаьтта яхар цун шера гусиница. Цу хана танкаех бIубенна тIабаьржар фашисташ. Бакъда, къонача пулеметчико лаьцача окопо дохадир цар мел лийрхIар. Фашисташта шоашта мичара етта хацар дика маскировать даь тIехьашкахьара хIана еттац аьнна, шовзткъе итт метр мара юкъ йоацаш, шоашта етта пулемёт. Човнаш хиннача Мартиненкона, шийн позице хьакхачалехь ейра окопа тIа кхоачаш латта цхьаькха «Тигр». Аьттехьа латтача автоматчикага Смирновга — «Жи соцаелахь из танк!» — аьлар Мартинонкос.

— Укх сахьта, новкъост сержант! — аьлар салтечо.

Цу хана уж зувча вацар капитан Плиев. Аьрдехьарча фланге хIама ца хулаш бисача фашисташа аьттехьарча фланге кхоалагIа еча атаканна духьала тIом беш вар из, шийн наблюдательни пункт а йита. Вай пулеметчик ваьгIача го баха йолаелар «Тигр». Цу пулемето тIа ца буташ хинла фашисташ тIабайдар. Бакъда, ше зийнилга хайнача пулеметчико танк тIакхачале шийн моттиг хийцаяр. Царна дага а доацаш кхыча меттера йолайир цо шийн пулемет. Еррига уйла танка тIа йолча Мартиненкона бIарга вайра Смирнов танкана уллув хьал ара а ийкха, гусиница кIал гранаташ тохаш. Танк «тап» аьнна сецар. ТIаккха юха йолалушшехь а гусиница тIера Iояьлар.

— КIант ва — аьлар сержанта, — ше уллача.

Смирнов юха веча:

— Сона уллув латталахь,—аьлар цо цунга.

Диззача пхе сахьта фашисташа масса тайпара шоай говзал кхувлаш яьча наступленена магазар пхелагIа рота тIехьашкахьа яккха. Рота командир волча Плиев Самарбика хацар шоашта тIехьашка довла приказ хиннадий. Из приказ хиннадар фашисташта дукхатIа е дара кIезига-кIезига тIехьашкахьа а довлаш, духьале е аьнна. Бакъда, полковника Комалинеца дага а дацар оакхарий хьисапе бийрзаьча фашистий селларча низа духьал ши рота латт аьнна. Массехказа гебагIашца дегIалъяхар пхелагIа рота фашистаща. ЦIоз миссел бейна фашистий салтийи эпсараши бадар шоллагIча батальона капитана Блиновси Плиевси командоват даьча ротай окопашта хьалхашка, иштта массехк фашистский танк а латтар йохаяь. Сайре тIакхаьчача фашисташ кхы шоай де хIама а доацаш сайцар. Плиевс командоват даьча ротах ткъаьи бархI саг висавар. Саррахь новкъостал дера ротан. Капитан Плиев бIарга гушшехь а, шийна хьа тIа а вийха тоIIаваь мархIа а велла барт баьккхар полковника Комалинеца.

— Со-м шоах саг висавац яхаш вар, — аьлар полковника.

Шийн йоккхача Даьхено ше мархIа веллача санна хетар капитана. Шинна а рота сий дола гIулакхаш лаьрхIар вай йоккхача Даьхено. Капитана Блинова цIи цIаккха а йовргйоацаш исторе тIа яхар, Советски Союза Турпалхо яха цIи елар цунна венначул тIехьагIа. Ткъаьи бархIне а сага совгIаташ делар. Плиевна ЦIеча Седкъан орден а елар, батальона командоват де а хьожавир.

Фашисташ тIехьашка баьнначул тIехьагIа къона пулеметчик иллача окопа хьалхашка лаьрхIача бIаьи дезткъеи фашистий цакъа уллар. Човнаш хинна пулеметчик санчасте вихьавар. Цун тайпан цIи ха а хайна, совгIат лолда аьнна, оттадир командоване. Котдаргхиларах дог тийшача советски арме низ тIабаххийта контрнаступлени йолайир иислагIча июле 1943-ча шера. Ниса детталора йоккхача топий пхорч фашистий чIоагIаленаш йохаеш. Полаелар вай бомбардировщикаш а шоай беза мухь боассабе фашистий чIоагIлен тIа. Атаке яхар танкови колонна а, «КВ» яхараш хьалха а йолаш «34» тIехьа а йолаш. Танкаш моастагIчун окопашта тIакхоачаш латтар нийсса ура а этта: «ХIа-хIа, новкъостий! Дагалоацаргва вай цIаккха а цIи йожаргйоацаш вай Даьхе бахьан вежа капитан Блинов а, вай новкъостий а. Долле вай Даьхе бахьан хьалха! — аьлар капитана Плиевс.

Батальон атаке яхар. Гаьнна Малхбузехьа хьежар Советский салтий. Уж кхераш бацар Iоажалах, царна ховра хIара шоаш ког Iооттабеш йола лаьттан чIегилг советски сага хьацара тIадам боаллаш боча йолга. Цудухьа уж дог тийша болхар сий долча коталонга.

Агитатора болх

«Малгобекнефта» НПУ хьалхле лелаерех цаI я 1-ча промыслера 2-гIа бригада. Дикка тоабеннаб бригадан болх агитатор дика хилар бахьан долаш.

Цу бригаде М. В. Дубовицкая балха ера 1953-ча шера, хIаьта кастта агитаторалла а хьожайир из.

— Агитационни болх ца бича Iе магац сона, иззал дукха беза сона из,— йоах нов. Дубовицкаяс.

ХIанз хIара дийнахьа е газеташ, е лекцеш, е беседаш хул 2-ча бригаде. Уж гIулакхаш вIаштIехьадаха агитатора гIо ду новкъосташа Голована, А. Куксина, Коломенкос. Газеташ тIареи журналаш тIареи цар цхьана хьахерж нефтяникашта еша мегаргйола статьяш, кхыйола материалаш.

ЧIоагIа хоза хеташ ладувгI болхлоша нефтяникий балха толамех лаьца йолча материалашка. Нефтяникий дикагIа йола опыт Iомаю цар, хIаьта ужжамо беседаш йолча хана шоай балха юкъе керда предложенеш а кхухь.

Цкъа, цхьа беседа йолча хана скважинашкара нефтелинешка йолха турбаш йIаьха я яхаш дийцар болхлоша, Iана хана уж турбаш гIораю, цудухьа операторий болх дукхагIа хьаIов.

Бондаревси, Бирюковси, вежараша КуксинтIари еннача предложенех, турбаш лоацийр. Цу гIулакхо дикка пайда белар.

Агитатора декхар да мехкдаьтта дукхагIа даккхарга керда балха толамаш доахаргдолаш нах оарцагIбахар. Цудухьа нов. Дубовицкаяс дикагIа болча операторий Бондарева, Гринченко, иштта кхыбарий опыт ювц болхлошта.

Еррига нефтяникий коллектив ханнахьа а сиха а оарцагIъяккхар бахьан долаш сийленца кхоачашъду нефтяникаша шоай декхараш.

Бакъдар аьлча укх шера юххьанца дика-м дацар нефтяникий гIулакхаш. Гурахьа ха во оттарца мехкдаьтта доаккхилга кIезигденадар. Юха а оарцагIбаьхар нов. Дубовицкаяс нефтяникаш. Дукха геолого-технически мероприятеш чакхъяха йолайир бригаде агитатора ше тийннача предложенеха. Коммунистически къахьегама бригада яха цIи яккхара къовсам эттар бригадашта юкъе. Нефтяникаш болабелар партен XXI-ча съезда материалаш Iомае.

Ше деча кхыча балхел совгIа МагIалбике болх беш болча къаьнача нефтяникашца вIашагIбеттаболийт агитаторо шоай болхлой.

Массаза а ший балха говзал совйоах агитатора Дубовицкаяс дешарца. ДикагIа болча нефтяникий балха опыт Iомаеш, ший опыт къонача болхлошта дIалуш хьайоагIа из.

А. СЛЕСАРЕВ.

Студентий пенгазетий смотр

5—7 мае Халкъа творчествон выставочни зале чакхъьлар республикерча лакхерчеи юкъерча специальнии дешара заведеней пенгазетий смотр. Смотре хьахьекхадар 14 газет, царех пхиъ вузай факультетий дараш а долаш.

Ала дезаш да, дукхагIа долча даькъе студентий газеташа шоашта хьалхашка латта декхар доаггIача тайпара кхоачашдеш хилар. Дукхача газеташ тIа дика вIашагIтеха, шейоаггIача метте дIанийсъяь я студентий вахарах, цар дешара гIулакхех йола материалаш, хIаьта газеташ художественни оформлени дика йолаш, тайп-тайпарча темаех йола материалаш йолаш да. Царех лархIа дезаш да Нохч-ГIалгIай пединститутеи, Шелковски юртбоахама техникумеи, грозненски мехкдаьттан института механически факультетеи, статистически техникумеи газеташ.

Боккха лоархIам болаш да Нохч-ГIалгIай пединститута историко-филологически факультета студенташа арадоаха «Серлон некъ» яха нохчий метталеи «Дешар-сердало» яха гIалгIай метталеи дола газеташ а.

Цхьабакъда, духхьал формана арахецилга мара, хьалхашка оттадеш хоадам боллаш декхар доацаш, дешара заведеней вахарах йола материалаш кIезига йолаш дола газеташ а дар смотре. Из да дешара, заведеней партийнии, профсоюзнии, комсомольскии организацеша йоаггIача тайпара пенгазетий йоакхо еш ца хилар.

Смотр йистеяьлча комиссес. белгалдир хьалхара моттиг хьожае, дикагIа дола совгIат дала мегаргдолаш цхьаккха а газета ца хилар. Из а студентий пенгазетий кхоачамбоацар лархIа дезаш да.

ШоллагIа моттиг хьожайир пединститута «Педагогически кадраш кийчъяра тIехьа» яхачеи, мехкдаьттан института мехфакультета «Механик» яхачеи, Шелковски юртбоахама техникума «Кадраш кийчъяра тIехьа» яхачеи пенгазеташта, хIаьта цар редколлегешта «Смена» яха фотоаппараташи комсомола обкома «Сийлен грамоташи» елар. КхоалагIа моттиг хьожаяьча статистически техникума «Статистически кадраш кийчъяра тIехьа» яхача газета редколлегена акварельни басараш а долаш набори комсомол обкома «Сийлен грамотеи» елар.

К. СУЛТАНОВ.

Дешар вахарца дувзара

Школашка дешар вахарца дувзара бола партен Центральни Комитетеи СССР Министрий Советеи соцам чIоагIа къоабалбаь тIа а ийца, толамаш даха болабеннаб Наьсарен школашкара дешархой.

Цу доккха маIан долча соцама жоп луш деррига балхаш шоаш а дергдолаш, дешархоша хьайийцар 300 гектар совгIа лаьтта.

Къаьстта цу гIулакха чIоагIа йоакхо еш я Наьсарера юкъера школа. Пхи гектар долча шоай школан лаьтта сомий а кхыйола а гаьнаш дIайогIаш дика къахьийгар цар.

Школашка дешар вахарца дувзара геттара дика да дешархоша кроликаш йолаяр. Из дика кхета а даь кроликаш школе лелаеш ба 5-тIча классера дешархо Экажев Азагири.

Шийга даьча хаттара жоп луш Азагире аьлар:

— Оахош гулдаь тиша аьшк дIа чу а денна гулдаьча ахчах оаха ворхI нана-кролик ийцар дукха ха йоацаш. Царех хьайолаеннай тха масса йола кролик. Тха звенон дакъа лацархоша доаггIача тайпара гIулакх ду кроликашта: дийнахьа кхозза даа хIама луш, дика Iунал деш; тха еррига кроликаш ерста а я, хIаьта уж дикагIа ебалга вIаштIехьа а доал.

Шоай школерча лакхерча классашка дешаш болча дешархоша хIара гектара тIара 80 центнер хьажкIаш чуэца деннача деша жоп а луш, царца яхье а баьнна шоашта хьалхашка декхараш оттадеш, шоай йола торонаш лаьрхIа а лаьрхIа дош деннад укх семилеткан тIеххьара дола 1965 шу чакхдоалаш пачхаьалкхенна 1000 килограмм кролика дулх дIадалеи, 500 цIокилг ялеи.

ХIанз цар доахача толамашка хьежача къаьгга гуш да из декхар тIеххоачаще дешархой вIаштIехьа даргхилар.

Кроликашта дика гIулакх дарца а, уж лелае харца а белгалваьннав Экажев керте латтача звенон дакъалацархо Логик Володя.

Х. ГАЛАЕВ.

Студентий гIулакххаш

Дика дешарал совгIа дукха балхаш ду Наьсарен зооветтехникума студенташа техникума учхозе. Учхоза болхлоша дег тIара баркал йоах студенташта Тимерхановнеи, Измаиловнеи, Балейкинайнеи, Чабиевнеи, Агаевнеи, Сапуновнеи, иштта дукхача кхычарнеи.

ЧIоагIа барт тайна болх бир студенташа бIаьсти техникума ков ходдеш. 8 эзар га дIаегIай оаха укх бIаьсти. Ерригача гаьнашта кIир техай студенташа. ХIанз хан-ханнахьа хий тохаш дика гIулакх ду оаха беша.

М. ГАДИЕВ,
зооветтехникума студент.

Керда гIулакх

Грозненеи Махачкаланеи юкъе лелача поездий кондуктораша санна Гудермесаи Прохладненеи юкъе а старши кондуктораш боацаш керттерча кондуктораша дIа-юха кхувл поездаш.

Дукха ха йоаццаш иштта поездаш кхувла йолаяьй Грознера Беслане а. Эггара хьалхара поезд йигар керттерча кондуктора Капустина Зоя Александровнас. Поезд графикал дукха а хьалха дIакхаьчай. Капустинас санна поездаш кхувла болабеннаб керттара кондуктораш бола Сорочинская, Абдулсаламов, Яндаев, Тищенко, Шевелев, Иванов.

С. ВОРОНИН.

Радио Денна хетаяь

Грознерча С. М. Кирова цIерахча парке радио Денна хетаяь торжественни заседани хилар.

Радио Денах лаьца доклад йир Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета радиовещанени телевиденени Комитета председатела нов. Лагутина.

ЧIоагIа сакъердалуш ладийгIар докладага гулбеннараша.

Доклад йистеяьнначул тIехьагIа «Химик» (пос. Черноречье) яхача культуран ЦIен коллективо художественни самодеятельноста концерт оттадир.

М. ЭЛЬМУРЗИЕВ.

Къахьегамхой заявленешта ханнахьа жоп ле

Советски учрежденейи организацейи дукхагIа болча болхлоша шоай декхар лорхI заявлени, жалоба яхьаш тIавенача къахьегамхочоа дизза гIулакх делга, цунна доаггIача тайпара жоп лулга, хоза дош аьнна цун дог хьоастилга.

Цхьабакъда, из ала йиш яц вай республикерча Советски райисполкома болхлоех. Соахка август бетта денз укх шера апрель бутт чакхбаллалца къахьегамхоша хьачуеннача 103 жалобахи заявленехи 66-нена мара жоп деннадац райисполкомо. Вокхарга саг хьежавац. Масала, цIенош де лаьтта дехаш Советское яхача юртарча Ахьядов Тамарас язъяь заявлени укх шера 18 феврале хьакхаьчай райисполкомага. Из хIанз а саг ца хьожаш уллаш я. 3 январе дукха бераш долча исташта доагIа ахча хьадехаш Гашаевас язъяь заявлени хIанз а уллаш я. Дукха да кхы а къахьегамхошта деча гIулакхащца кхоачамбоацараш.

Райисполкома кулгалхой декхарийла ба къахьегамхой заявленешка ханнахь хьожаргболаш а царна дизза гIулакх дергдолаш а болх тоабе.

А. ИСАЕВ.

Дешархошта дика совгIат

Укх шера хьалъе йолаяьй Наьсарен-Вокзале кхозза вIаштIара яь хургйола школа. Школа чехкагIа йистеяккхара низ а хьинар а тIадахийта болх беш я Хашагульгов Яхьяй бригада. Цу бригадаца масса а тайпара говзанчаш ба. Барт тайна дика вIашагIъелла бригада я из. Шойла вIаши безаме болаш, ца ховр вIаши хоатташ, тIехьа висачоа новкъостал деш, балха заданеш 110 процентал лохехьа йоацаш кхоачашъеш болх бу цар. Бригаде белгалбаьннаб хьинаре къахьегаш бола Джандигов Махьмад-Сали, Оздоев Хьажбикар, Тумгоева Хьабидат, Хашагульгова Лоли, и кх. б. Цар 120—130 процент кхоачашъю план. Лард йолла сангараш йистеяла йоахк. Укх деношка электролини хьатIайоалаергья механизмашта, гIишлонна эшаш йола материал коа чуэзай. Плотника Мальсагов Ахьмада йоах:

— Вай ираз долча даькъалча тIехьено, 1960—61 дешара шера, хьалхара ког кхозза вIаштIара яьча сийрдача, са мукъача школан лагIа тIа боаккхаргба.

Х. ГАЙТУКИЕВ.

Дружинаш болх беш я

Мехка юкъера порядок къахьегамхоша лораяра ССКП ЦК-ои СССР Министрий Советои баь соцам хьал а лаьца цу гIулакха болх дика дIаболабаьб Нохч-ГIалгIай республикерча пачхаьалкхен института студенташа.

Берригача советски мехкарча къахьегамхоша санна дика кхетаду цар наьха сатийна, хоза вахар дохадеш, харцахьа лелаш барашца ца хаддаш къовсам лоаттабе безилга.

Институте халкъа дружинаш вIашагIйохкаш чIоагIа болх баьб партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша. ХIанз дружинашца ва верригаш а 185 саг. Эггара хьалха хиннача собране хержар командири, цун заместителаши, дружинай штаби. ХIаьта массайолча дружинех 9 взвод а яьй.

Юкъарча организацей декхар да масса а оагIорахьара дружинашта новкъостал дар.

М. ЦУРОВ.

ЖИВОТНОВОДИЙ БИБЛИОТЕЧКА

Нохч-ГIалгIай книжни издательствос кепа а теха арахийцай «Шура дукхагIа яккхар духьа», яхаш цIи а йолаш 12 брошюрах латташ йола библиотечка. Брошюраш тIа республикан дикагIа болча дояркаша Галаева Зинас, Ланговаяс, иштта кхыболча хьайбаш леладераша шура дукхагIа яккхара а, Iаьсий дикагIа кхедара а доаханна дикагIа тIулакх дара а наькъаш дувц.

Идрис БАЗОРКИН

Артиста никъ

(ДIахододар, Долалучунга №№ 32, 33, 37 хьажа)

КИНОПОВЕСТЬ

Лампаша сийрдаьккха я бийсанара Москва. ЦIер-машин станце кхоач. Дукха езача Москвах доаха иллеш хоз. Чемоданаш бе а йоаххаш, вагона наIаргахьа гIерташ ба машинаца баьхка нах. Махьмуд а ва ший тIормии чемоданги бе а лаьца латташ.

— ТIаккха хIаьта, накъа вакх аз хьо наьци Варя йолча кхаччалца?— яхаш хетт Махьмудага цунца цхьан вагонаца хьаенача кхалсаго.

— Ай мичара, духьал бахканза Iергбац сона-м? — яхаш вела а къежаш бIарахьеж цунна Махьмуд, хIаьта цо корта Iочубахийтача хана цун бIаргех гучадоал, фу дергдол аз, аьнна, сахьувзаши унзарваьннеи из хилар.

Вагон йоассалу.

Шийгара сагото гуча а ца йоалийташ, дог ура а оттадаь проводница Iадика ювц цо.

— Баркал хьона, тетя Катя!

— Маьрша лелалва хьо, са кIаьнк!

Наха юкъе гIолла дIаув Махьмуд. Гой, хIанз из цхьан майдан тIа ва. ЧIоагIа озавенна дIахьувкх цо нахага Женей письмо.

— Мичахьа я хой шоана ер моттиг?

Цхьан воккхача саго дIа а йийце адрес Iодеш:

— ХIа-хIа-а... Гаьно ваха веза! ХьалхагIа укханца гIоргва хьо,— метро дIахьокх цо,— тIаккха номер 11—35 е 36 йолча трамвай тIа ховргва хьо, Преображенски рынке кхаччалца. ТIаккха цигга хоаттаргда Iа. Гаьна доаццаш гола теххача метте я хьона «9-гIа рота». Иштта хьоае Iа!

Цхьаккха хIама кхетаданзар Махьмуда. Из саг дIаваххача оагIорахьа дIахьежаш а лаьтта, наха тIеххьа дIаволалу из. Ше из сенна эц а ца ховш, наха а ма ийдой, аьнна, цхьа билет а ийцаь, юха а дукхача наха юкъе нийслу из. ЦIаьхха, апарах чудижаь хий санна, нах ши-шегIа IокIал болалу... БIогора воагIаш санна а хийтта, Iо ца вожа веннача Махьмуда шийна йовзаш йоаца цхьа кхалсаг хьалоац. Кхалсаг цец а яьнна юхахьож. ТIаккха кIаьнка унзарвалар бIарга а дайя, къахетача хьисапе хоатт цо:

— Кхы хьалхагIа нийсвеннавеций хьо метро чу?

Машина IотIа а кхаьче, вагона дIачубоал уж. Кхалсаг наIарга юхасоц, хIаьта хьатIабувлача наха тIехьашкара тетта а тетташ, магIа саьнга хьалкхоачаваь Махьмуд кIаьдача дивана тIа Iохов. ЧIоагIа безаме хеташ хьалувц цо никель даьккха гIовраш...

IУИРЕ. Ийкхаь сигале. Наг-нагахьа морх я сигала лелаш:

— Айяхь, Женька, хIама ма хьоаделахь цох! Милице югаргья хьо!— йоах шорттига Вадика унзарваьнна а волаш.

— Ловча! ФуннагI хуле а аргда аз-м сайга Махьмуда ала аьннар!— цIаьхха ший керта кIажаргаш а оагаяь, из хьийдда дIатIайода Iалисултанар цIеношта.

— Са цIи мукъах ма яккхала! Са ираз доадергда Iа!!! — аьле тIехьакхайк цунна Вадик, тIаккха ше ма кхоаву ведда дIавода из цигара.

Женя юха а ца хьожаш йода: Хьаккхашта хIама тох цо коанаIарах. ГIайгIано тоIаяь Бикату бIарг сийрда а баьнна коанаIаргахьа хьед... Бакъда, Женя бIаргаяйча цун бIаргаш юха а матара долх. Бикатус коанаIарх хьачуйоалийт шийга ена зIамига хьаша.

— Махьмуд воацаш ва,— йоах цо чIоагIа дог а лазаш.

— Тетя! Кхера ма кхера, из-м дийна ва хьона... — яхаш бIарахьеж цунна Женя.

Бикатус бIаргаш дувшаду. ДуIаш ду цо.

— Са дьла яI-кх! — аьнна цIогIа а ийкхе, мархIа а елле барташ доах цо йиIига.

Iалисултан бIарга а вайя, Женяй бос хувцалу.

— Аз деррига а дIадувцаргда хьона, бакъда, со кхер...

Юхахьежача Бикатуна а Iалисултан бIаргагу. ЧIоагIа бухь чубаха а волаш, бехке вахача санна вела а къежаш латт из. Хаттар де безам болаш из хилар гу цун юхьа тIа...

— ГIулакх лер тIа да. Волле чу гIо хьайна,— йоах цунга Бикатус.— Тхога, кхалнахага, тхоай къамаьл дайта...

ГIулакхах ше кхетачох, машар тIехь корта а лостабаь, цIагIа дIачувода из, хIаьта Бикатуи Женяи комара кIал доаллача гIанда тIа Iоховш... Iалисултан юха а коа юкъе аравоал. Коанашка а елла цхьа хIама яхь цо. Кха а эгаш, цун коанашкара Жене кара Iочулег конфеташ, бIараш, хIаьта бер хьастарга даланза дола цун гIожа, морса кулг Жене гонах хьокхалу...

МОСКВЕРЧА милицен районни отделенерча дежурнес телефонаца къамаьл ду.

— Мегаьд, новкъост начальник. Кхет со. Мегаьд.

Из хьийдда араэкх, чехка мотоцикла тIа а хайна, бийсах еннача Москве гIолла масса дIавода из. Мотоцикл юхасоц. Киса йоаллаеча фонарико баьдечара хьагучадоакх цIенах доалла йоазув: «9-гIа рота, цIа № 14». Милиционер наIарга латт. НаIарах хIама техаь цо даьча татах арайоал ханна нийсъенна кхалсаг.

— Бехк ма баккхалахь. Тахан Женегара письмо а долаш Шолжа-ГIалий тIара цхьаккха саг венавац шунцига?

Кхалсаг, цец а яьнна, милиционера бIарахьеж.

— Венавац... Ай, Женечка-м бер ма дий! Цо мала войтаргва?

— Из санна бер да ший цIагIара деддар а, хIаьта Женяс цунна хьа адрес деннад,— аьле жоп лу милиционера.

— Ер ба хьона зоакх-м! Ма хьаштдоацар да из! — аьле кулгаш товс кхалсаго.— Нагахьа санна укхаза из воагIе-м аз се ма кхеаю сиха милицега телефон тохаргья.

Милицен болхлочо чаз лу.

КАСТТА-КАСТА гучалелх йоазонаш. «Красносельская», «Комсомольская», «Красные ворота», «Кировская»... Метро поезд хайра саг чувоацаш йоассаеннай. ХIаьта цхьан саьнгга дIа а теIаь, ший тIормии чамданги а лаьца, бIаргадайнача хIамаша кIаьд а ваь тхьайсаь вагIа зIамига Махьмуд.

Поезд юхасоц. Ерригача вагоний наIараш хьайийла я.

— Гражданин! — дIатIа а яхе Махьмуда балам тIа кулг дулл дежурнес.— КIаьнк, хIанз Iовала ха кхаьчай!

Махьмуд сомаэкх. Набарах дика хьа а ца кхеташ кхалсага бIарахьеж из. ТIаккха ший хIамаш хьа а ийцe йоассаеннача перрона тIа воал. Ше фу дича бакъахьа да ца ховш юхасоц. КIаьнка леладечох шек а яьнна, из зувш я дежурни. ДIатIа а яхе хоатт цо:

— Хозий хьона, кIант, мича ваха веза хьа?

Махьмуд ший дерригача кисашка, тIорме чу, чемодана чу, кхыметтел кийна лерга а хьож, цхьабакъда, письмо цхьаннахьа а доацаш да.

— Доадаьд-кх аз из... — йоах цо дог а чIаьхка.

— Адрес да из?

Махьмуда «хIаа» аьле корта лостабу.

— Арахьара тIавена-х мичав хьо? КIаьнка юха а корта лостабу.

— Волле хIаьта соца! Кхы укхаза бийса яккха-х мича воал хьо?

— Махьмуд юхагIерт.

— Детдоме гIоргвар со... Со-м жулик вац хьона, тетя, деша венав со... Ма вигалахь со милице! Хьайла, хьажал! — Махьмуда бIаргцIацкъам тохача юкъа хьаелл чемоданг. Цу чу да книжкаш, тетрадаш, чухь дувхаду барзкъаш...

— ХIа, хIанз ер да хьона кхы мел дар а диццаь! Айя, кхы хьо милице вига-м мича йоал со? Аз-м хьога тхоацийга вола ях! Кхоана ховргда вайна воай мича даха деза!— тIаккха дIакхайда Махьмуда хIамаш хьа а ийца, кулг а лаьца хьалъаравоалача оагIорхьа дIавуг цо из.

— Ксеня, гаргара саг кораваьв хьона? — яхаш тIехьа кхайк цунна шийца хьоашал долаш йола кхалсаг.

— Ер да хьона доккха хIама-м! Цхьа са доацар хIама-м дац укх пиджака чу-м. Из а чура дIаэккха кийчденна а да! Даа фу дуал акхар, даа! — яхаш Махьмуда бIарахьеж Ксеня.— Ма дулх да ер, тIехк яллац укхох-м,— шоаш ма дарра пхаьнаш да-кх!

Уж дIаара а балийта кIаьдда юха тIаеллалу метро наIараш.

МАХЬМУД ШИЙЦА ВАХА ВИТАР КСЕНЯС. БАЛЕТНИ СТУДЕ ДЕША ДIА А ВЕЛАР ЦО ИЗ.

ДОККХА театр маьлхо сийрдадаьккха да. Цига сихха тIаухаш ба нах. Тайп-тайпара бесаш дола лента текхаш санна, хадданза цун наIарах дIачуух бераш. Балетни студерча ший новкъостащца воагIаш Махьмуд а ва. ЧIоагIа сакъердам баьнна, доллача хIаманга а бIарг лакха гIерташ ва из. «Щелкунчик», аьнна хьалтеха доалла йоазув деш цо — тIаккха ший новкъостащца театре вестибюле кхайлаэккх из.

Укхаза ва Иван Федорович а. Билет а ийцаь, из а театре дIачувода.

Йиш лекх. Махьмуд дIа-юха хьеж. ЧIоагIа дог гIоздаьнна ва из.

Спектакль ловзаеш боахк. Башха хоза музыка а лекхаш.

Махьмуд укхаза, шаткъа санна, айвеле хьож, цкъаза юха а хьоарчавеле зIамиглу, дукха хьакхашта а воацаш, новкъосташта тIа да сценага хьеж.

Антракт. Бераш дайде фойе долх. ЧIоагIа деташ айденна да уж. Къаьстта чIоагIагIа деташ гIоздаьнна ба балетни студей дешархой. Деррига а шоашта довзачара да цар къамаьлаш. Артисташа даь ловзараш дувцаш а, кхыметтел цар даьр де гIерташ а ба уж. Цу берашца ва Махьмуд а. Из а ва цаI дувцаш, паде-буре а даь, ког урагI а тессаь, доккхача батмане отт из. Цхьабараш цар леладечоа раьза боацаш а, цхьабараш раьза болаш а бераштa бIарахьежаш ба боккхийбараш. ЦIаьхха юххе гIолла дIаводача Павловх бIаргкхетт Махьмуда...

— Дядя Ваня! — аьле цIогIа эккх цунга чIоагIа гIад а ваха... ТIаккха ше хьаштдоацар даьлга кхета а даь, соцалу из. Бакъда, хIанз тIехьа вар из: Иван Федорович цец-ама а ваьнна, гIад а ваха хьийдда тIавоагIа цунна. Пхьарсашка гIолла хьалаьца ай а ваь, Махьмуда барташ доах цо.

ГАЬННА юстара а баьнна фойе Iохайша багIа уж. Белажга гIолла Махьмуд мархIа а велла йоах Павловс:

— Вар-м дика даьдар Iа, бакъда, нанас дергдола сагот дагадоханзарий хьона? Иштта ва да а. Из а чIоагIа саготдеш ва. Ший хьисапах хьона дика хулдалара, аьнна, хеташ дар цо леладаьр а! ХIанз деррига а кхыча бесса хургда!

— Дядя Ваня, из летанза а Iергвац ,со халха ца вийлча а Iелургвац...,— йоах Махьмуда шорттига.

— Аз коммуниста дош лу хьона, ше дунен тIа йоаккхача хана кхы цIаккха а хьох латарг ма вац хьона из. Нагахьа санна из хьох латаргхуле — аз сайга хьаэцаргва хьо!

Махьмуд корта чу а баха вагIа. КхозалагIа гургал тох. Бераш дайдда Махьмуда хьатIадоагIа:

— Павлов, волле! — йоах цар цунга.

Иван Федорович цец а ваьнна бIарахьеж бераштa...

— Уж-м сога лув... — йоах Махьмуда цIий а венна.

— Са кIаьнк хиннав-кх хьо хIаьта? Ма маькара а хиннав! Цудухьа хиннадоада из, еррига Москве тIакIалтIа техача а сона Ишхоев хьалаха ца магар! — яхаш арккъал ухаш вел Павлов.

— Нагахьа санна тха дади хьо мо валаре-м... — доккха са доах Махьмуда.

— Сох хьа да лоархIаргва-кх вай хIаьта!— йоах Павловс цIенхаштта.

«МЕТРОПОЛЬ» яхача гостиницена кIал йоалла почтови отделени. Иван Федорович яздеш воал: «Моаршал да шуга. Махьмуд соца ва. Укх деношка курсашкара дийшаь воал со. Цхьан цIадоагIаргда тхо. Павлов».

ХА-ЗАМА ЯЬЛАР. ПАВЛОВС ШЕ АЬННАР КХОАЧАШДИР — МАХЬМУДА БАЛЕТНИ ШКОЛА ЙИСТЕЯЬККХАР ЦХЬАБАКЪДА, ХЬАЛХА САННА МАРА, ВОIО ЛЕЛАДЕР КЪОАБАЛ ДЕ УИЛА ЙОЛАШ ВАЦАР

ГРОЗНЕНСКИ городской беша, езача хана санна, чIоагIа сийрда йоаг лампаш. Духхьала беша, гаьнашта кIал халхараш деш ба кагирхой. Гаьннара юкъ-юкъе хьахоз доаха иллеш, наьха белар. Ахкан болх беча театра юххе хьалтеха йоазув доал: «Художественни самодеятельность хьокхачар тIеххьара луш дола концерт». Сцена тIа истол латт. Президиум. Сцена тIехьашкахьарча оагIорахь — зизаш, Ленина портрет. Зал хьалйиззаь нах ба. Оркестро туш яха йиш лекх. Диплом бе а доаллаш сцена тIара IокIалвоалаш латт цхьа зIамига саг. Цу ханна сцена тIа хьатIайода цхьа йоI. ЙIаьха Iаьржа керта кIажараш, доккхий жогIара бIаргаш дог цIена хьеж цун. Басилга тIа кIоагилг боал.

— ТIехдаьнна дика халкъа илли даккхар бахьан долаш,— яхаш кхайкаду председатела,— Саратова Женена хьалхарча степена диплом а лолда ,дукххача маьха совгIат а лолда, аьнна оттадаьд. Локхаш музыка а йолаш, детташ тIоараш а долаш диплом шийна хьожадаь совгIати хьа а ийцаь зале IокIалйоал Женя. Сцена тIа хьалтIаболх Шапии Саварбики. Биткъига а болаш, чокхеш а дувхаш, элтара кийнаш а тухкаш, пезгаш а дувхаш ба уж.

— «Ши доттагIа» яха халхар дика дарах акхарна лу...

Женя Махьмуда юххе ший метте Iохов. Махьмуда цIеначa дагара кулг лоац цун.

— ХIанз кхозалагIа дипломаш доах Шапеи Саварбикеи. «Ши доттагIа»,— из да хьона халхар! Иззамо цхьа халхар Iомадоре-м дунен тIа кхы эша а эшацар из! — яхаш вел Махьмуд тIоараш а детташ...

— Хьогий-теш хьо царех? Ма чIоагIа халхар ду-кх цар а! — яхаш борд-бордах ела а елаш Махьмуда бIарахьеж Женя.

— ЧIоагIа ду. Бакъда, со хьага-м хьагац царех.

Шапии Саварбики царна хьатIа а баьхке Iоховш. Махьмуда доттагIашка кулг лу:

— Шун «Шин доттагIчо», мичча хана баь а ,шоана тийшаьболх бар ма кхер со-м...

— Махьмуд Ишхоев! — аьле кхайк председатель.

— ТIехдаьнна дика эрсий халхар дар бахьан долаш,— байгга-байга ког а ловзаш сцена тIа хьалтIа а ваьле гитари диплом хьаэц Махьмуда... Музыка лекх.— Цул совнагIа искусствон управлене комиссес оттадаьд, СССР-а Доккхача театра балетни студе экспериментальни классе Ишхоев Махьмуд деша вахийта, аьнна,— йоах жюре председатела.

Цун кулг а лаьца, Махьмуд зале IокIалвоал.

(ДIахододар хургда).

Ред. зам. Дж. ХАМАТХАНОВ.

Къамаьл ду Грознера

радиопередачийн программа

9-ча мая: 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор; 8.20 — Пионераштеи школьникаштеи передача «Пионерски ступенаш Iомаяра долча кердача книжкаех лаьца» (нохчий меттала) 8.30 — «Сердало» газета обзор; 8.50 — Хоамаш. 9.00 — концерт «Турпалхоех лаьца иллеш». 17.00 — «Мичад шо, доттагIий однополчанаш?» — передача (эрсий меттала); 17.20 — «Фашистех майра лийтачар сий» передача (гIалгIай меттала); 17.35 — «Советски тIемахой заявкех концерт; 18.00 — «Керда хоамаш» (эрсий меттала); 18.15— «Сийлахь-боккхача Даьй-мехка тIема тIа цакъа лоацаш хинначар заявкех» концерт: 18.40 — «Коталон ден хьакъехьа» (передача нохчий меттала); 19.30 — «Керда хоамаш» (нохчийи гIалгIайи меттала);

10-ча мая: 7.20 «Грозненский рабочий» газета обзор; 7.35 — хоамаш; 7.45 — «Ленинан некъ» газета обзор; 8.20 — «Литературни передачаш» (нохчийи гIалгIайи меттала); 9.30 — «Советски тIемахой заявкех» концерт;

11-ча мая 7.20 — «ДегIа унахцIено лорае» беседа (эрсий меттала); 8.20 — «Лаьттан тIа доакъарах силос яр» беседа (нохчий меттала); 8.35— «Лораде берий бIарга са» беседа (гIалгIай меттала); 8.50 — «Информацеши хоамаши»; 9.00 — «РадиоладувгIархой программах» концерт; 17.00 — «Атеиста кабинете» передача (эрсий меттала); 17.20 — «Мишта кхоачашду оаха семилеткан плана хьалхарча шерара тхой декхараш» «Хьайбаш леладерхошта» передача (гIалгIай меттала); 17.35 — «Черсийи гIалгIайи ашараш» концерт; 18.00— «Хозъергья вай Нохч-ГIалгIайчен столица» передача (эрсий меттала); 18.20 — «Керда хоамаш» (эрсий меттала); 18.40 — «Кагирхошта» передача нохчий меттала); 19.30 — «Керда хоамаш» (нохчийи гIалгIайи меттала).

Суда зала чура

Зуламхошта суд яьй

Пхе дийнахьа вIаштта «Красный молот» завода клубе дийцар нах а боабеш массехк зулам даьча зуламхой труппан уголовни гIулакх Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча суда выездной сессес. Бандитий труппа вIашагIъеллар Н. А. Миндарь ва. Из ваьв 1934 шера. Социалистически рузкъа ложкъадар бахьан долаш хьалхатIа суд яь хиннав из. Н. А. Миндара И. Ф. Кириленкоца цхьана шофер Казакевич вийр.

1956 шера ше г. Грозне веча бандитий гIозара юкъе эзар цо А. Г. Сокиркин, Ю. Г. Котенов, М. А. Соловьев.

Цу гIозаро 1957 шера 5 январе хIама яккха таксен шофер В. И. Ефремов вийр, хIаьта 1958 шера 19 январе № 20 йолча буфета заведующий А. З. Захаров а вийр. 1958 шера 25 мае, такси автомашин яккха дага болаш, шофер В. Е. Дукузов ве герз тохаш ши чов йир цар. 1958 шера 26 октябре веха а волаш, А. Г. Сокиркина машинновкъа Грозный станце беша тепча теха хала чов йир В. И. Дятловна.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча суда выездной сессес зуламхошта Миндара, Кириленкона, Сокиркина, Соловьевна, Котеновна эггара тIех йола суд — топаш тоха суд йир.

Республикан Лакхехьарча суда приговор суд еча заседане хиннача гражданаша чIоагIа могадир.

А. ЖУЧКОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча суда председатель.

Тахан кинотеатрашка

«Родина» яхача кинотеатре «КIудал а йолаш йоI».
Долалу: 8.40, 10.20, 12, 1.40, 3.20, 5, 6.40, 8.20, 10.

«Челюскинций» цIерахча кинотеатре Йоккха зал «КIудал а йолаш йоI».
Долалу 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗIамига зал № 1 «Гаьнарча бердаш тIа».
Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.

ЗIамига зал № 2 «КIудал а йолаш йоI».
Долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.

ЗIамига зал № 3 «Вахар улув гIолла тIехдаьлар».
Долалу 9.15, 11.15, 1.15, 3.15, 5.15, 7.15.

Г. Грозне, Отечественная война яхача улицагIа, 7/87, кв. 145 йолча яхача Гуляева Белла Юрьевнас гор. Грозне, Слабодская улицагIа, № 17 йолча вахача Гуляев Анатолий Павловичацара ше хьакъастарах дола дош суде деннад.

Дош дувцаргда г. Грознен Ленински района халкъа суда 1-ча участке.

РЕДАКЦЕН АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица 23. ТЕЛЕФОНАШ: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхамеча секретара — 2-25-72; корректорске — 2-30-91; партийни вахарен экономикани отделий — 2-25-72

ГФ01283. 1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, НГIАССР, г. Грозный, Революцен проспект 30/3. Заказ № 2963.